

NENÁVISTNÉ

PROJEVY

V ONLINE PROSTŘEDÍ

INTERNETOVÉ

DISKUZE

V ČESKU

Multikulturální centrum Praha

ANDREA SVOBODOVÁ

2015

multikulturální
centrum
praha

Spolufinancováno programem Fundamental Rights
and Citizenship Evropské unie.

BRICKS

STOP NENÁVISTNÝM PROJEVŮM

Národní studie Česká Republika

*Tato publikace byla vydána s finanční podporou programu
Fundamental Rights and Citizenship Evropské unie.
Za jeho obsah zcela odpovídá Multikulturální centrum Praha, z.s.,
a nemůže být považován za stanovisko Evropské komise.*

OBSAH

ÚVOD	5
NENÁVISTNÉ PROJEVY V ČESKU	6
HLAVNÍ POJMY	6
PRÁVO	7
MONITORING A PREVENCE	8
ANALÝZA JEDNOTLIVÝCH „CASE STUDIES“ (PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ)	11
KAUZA ČÍSLO 1	12
KAUZA ČÍSLO 2	15
KAUZA ČÍSLO 3	18
KAUZA ČÍSLO 4	21
KAUZA CHARLIE HEBDO	25
NENÁVISTNÉ PROJEVY V ONLINE DISKUZÍCH A JAK JE ZVLÁDNOUT?	29
ZÁVĚR	38
DOPORUČENÍ	40
LITERATURA	46
O NÁS	48

ÚVOD

Hlavním specifikem internetových diskuzí, je skutečnost, že se neodehrávají tváří v tvář, ale probíhají anonymně. Následkem toho, jsou tyto diskuze často plně nenávistných, urážlivých, xenofobních i rasistických výroků. Vzhledem k obrovskému dopadu, který internet v současné době má zejména na mladé lidi, není možné tento jev přehlížet a dopustit tak, aby tento způsob vyjadřování byl některými vnímán jako společenská norma. Předkládaná analýza vznikla v rámci mezinárodního projektu BRICKS - Stop nenávistným projevům, spolufinancovaného programem Fundamental Rights and Citizenship Evropské unie. Projekt reaguje na narůstající nenávistné projevy na internetu se zaměřením na prostředí online diskuzí. Jeho cílem bylo popsat pozitiva a negativa spojená s diskutováním na internetu, zmapovat způsob, jakým redakce českých internetových médií regulují nenávistné projevy v diskuzních fórech, a zamyslet se nad možnými dopady těchto projevů. Zpráva je rozdělena na čtyři části. První část se zabývá vymezením pojmu nenávistný projev (hate speech), jeho právním ukotvením, soudní praxí a prevencí. Druhá část zahrnuje analýzu pěti případových studií, kde je na vybraných článcích popsán charakter diskuzí a jejich moderování v konkrétních médiích. Třetí část představuje výsledky kvalitativního šetření uskutečněného především mezi editory a redaktory, kteří se zabývají moderováním diskuzních fór. Součástí poslední, čtvrté části je také návrh možných doporučení, která mohou moderátorům/administrátorům diskuzí pomoci v jejich snaze budovat seriózní diskuzní platformy.

NENÁVISTNÉ PROJEVY V ČESKU

HLAVNÍ POJMY

- *Nenávistný projev (hate speech)*

Definice termínu „nenávistný projev“ (hate speech) není v českém právním prostředí ani na mezinárodní úrovni legálně zakotvena (Kročilová, 2015). Nejčastěji při práci s tímto pojmem bývá odkazováno na dokument Rady Evropy z roku 1997, kde se v doporučení výboru ministrů k nenávistným projevům jako nenávistný projev (hate speech) označují: „všechny formy projevu, které šíří, podněcují, podporují nebo ospravedlňují rasovou nenávist, xenofobii, antisemitismus či jiné nenávisti založené na netoleranci, včetně netolerance vyjádřené agresivním nacionalismem a etnocentrismem, diskriminací a nepřátelstvím vůči menšinám, migrantům a lidem přistěhovaleckého původu“¹. Tato definice je omezená a nepokrývá všechny podoby nenávistných projevů (hate speech). Jejimi oběťmi se kromě výše uvedených skupin mohou stát také homosexuálové, ženy, bezdomovci, osoby s duševním, nebo fyzickým postižením, důchodci. Vymezení těchto skupin je však proměnlivé a podléhá sociohistorickému kontextu. Pod tuto definici také nespádají nenávistné projevy směřované na jednotlivce. Tyto projevy jsou přitom velmi časté (například nenávistné projevy směřované na veřejně známé osobnosti) a ne vždy je lze zahrnout pod označení kyberšikana, jak je označována forma nenávistných projevů (hate speech), která je namířena primárně proti jednotlivcům. Ačkoliv se častěji setkáváme s anglickým pojmem „hate speech“, v českém prostředí se jako jeho ekvivalent nejčastěji používá označení nenávistný projev. V textu bude nadále užíván pouze pojem nenávistný projev.

- *Cyber hate*

Pro označení šíření nenávisti na internetu se také často používá pojem „cyber hate“. Pod tento pojem spadá jak šíření nenávisti prostřednictvím sociálních sítí, tak zakládání stránek s nenávistnou tematikou.

- *Kyberšikana (Cyberbullying)*

Pod pojem kyberšikana primárně zahrnujeme nenávistné projevy namířené na jednotlivce. Kyberšikana se vyznačuje úmyslným ubližováním, pronásledováním a psychickým týráním prostřednictvím internetu. Mladí lidé se s kyberšikanou mohou setkat například v prostředí online her.

- *Hoax*

Je zpráva poplašného charakteru obsahující zkreslující informace, účelově upravené polopravdy nebo kombinaci polopravd a lží. Šíří se hromadně prostřednictvím e-mailů a sociálních sítí. Autor ani zdroj informace nebývá uveden. Místo toho se jako původce zprávy uvádí kamarád kamaráda, známý známého apod. O hoaxech kolujících v České republice je možné nalézt informace na www.hoax.cz.

¹ Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (97) 20, o nenávistných projevech [online]. Dostupné z: www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/dh-lgbt_docs/CM_Rec%2897%2920_en.pdf

PRÁVO

Právní rámec

Trestní právo. Nenávistné projevy, včetně jejich internetových verzí, postihuje české trestní právo v rámci několika trestných činů. Všechny však spojuje skutečnost, že nenávistné projevy musí být proneseny vůči skupině osob na základě jejich nezaměnitelné charakteristiky a být proneseny veřejně (Výborný, 2011). Mezi tyto trestné činy patří:

- trestný čin hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob (§ 355 trestního zákoníku),
- podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 356),
- založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka (§ 403),
- projev sympatií k těmto hnutím (§ 404),
- popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidy (§ 405).

V případě trestných činů (§ 355, § 356 a § 403 trestního zákoníku) nový trestní zákoník z roku 2010 zařadil projevy spáchané prostřednictvím veřejně přístupné počítačové sítě do kategorie kvalifikovaných skutkových podstat, čímž umožnil jejich zvýšenou represi (Výborný, 2011). Trestní sazba v tomto případě bývá zpravidla v rozmezí od 6 měsíců do 3 let. Nenávistné projevy v prostředí internetu považuje české právo evidentně za trestné, praktické vymáhání tohoto práva však příliš nefunguje (Výborný, 2011). Souvisí to s obtížným odhalováním pachatelů a testem proporcionality, který se uplatňuje vždy, jedná-li se o omezení svobody slova (Výborný, 2011).

Ostatní právní předpisy.

Z hlediska ostatních právních předpisů je významný zejména Zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti, který upravuje odpovědnost a práva a povinnosti osob, které poskytují služby informační společnosti² a šíří obchodní sdělení³.

Policie.

Monitoringem a trestním stíháním nenávistných projevů na internetu se zabývá odbor informační kriminality Policejního prezidia a Útvar pro odhalování organizovaného zločinu. Jak ale uvádí jeden z respondentů výzkumu, který je současně zaměstnancem jedné z výše zmíněných institucí, „nejde o speciální tým, ale o činnost, která spadá do pracovní náplně víceméně všech kriminalistů na oddělení. Celkem se jedná asi o 130 lidí.“ Kromě prověřování oznámení podaných přes speciální linku „Hotline“ kriminalisté také sami aktivně vyhledávají problematické příspěvky. Jejich činnost se neomezuje pouze na tištěné a internetové zdroje, ale na všechny otevřené zdroje, které extremismus tematizují, včetně televizního vysílání. Policie se dále také snaží o navazování přímé spolupráce s provozovateli sociálních sítí, o uzavírání memorand, v nichž se stanoví, kdo bude nenávistné příspěvky odstraňovat apod. Podle slov jednoho z policistů představují nenávistné projevy zejména zdroj pro monitoring extremistických uskupení. Shromážděné nenávistné projevy tak slouží jako důkazní materiály pro pozdější stíhání těchto skupin či osob. Informace o počtu dosud obviněných lidí nejsou veřejně dostupné.

¹ From Cammaerts, 2009 Original: “Inevitably the hate-speech debate also brings into question ideological differences in relation to the how absolute freedom of speech is, the nature of democracy and how or to what extent a balance needs to be struck between different rights, including respect for and recognition of difference and the right not to be discriminated against.” (Cammaerts, 2009)

² Philippe Moureaux was the Minister for Justice and Institutional Reform at the time.

Soudní praxe

Průlomový rozsudek za propagaci extremismu v České republice padl až roku 2012, kdy za propagaci nacismu na svých facebookových profilech pět mladíků dostalo podmínku ve výši tří let⁴. V září roku 2014 byl za urážlivé příspěvky o Romech, které zveřejnil na svém facebookovém profilu, podmíněně odsouzen nejprve bývalý poslanec Otto Chaloupka⁵. V srpnu roku 2015 pak podobný trest postihl člena KSČM Michala Kesudise⁶, který byl obviněn z projevů sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (afghánského Talibanu) a ze schvalování trestného činu na veřejné síti Facebook. Trestní oznámení bylo podáno na ženu z Dačicka, která šířila lživou a poplašnou zprávu o migrantech, její soudní stíhání však bylo zamítnuto⁷. Za přelomovou lze označit kauzu z ledna tohoto roku (2015), ve které s žalobou na společnost Our Media (vydavatel Parlamentních listů) uspěl u Městského soudu v Praze aktivista Jaroslav Suchý, který vydavatele žaloval za rasistické urážky. Suchý nakonec uspěl až u Evropského soudu pro lidská práva a pravomocně vysoudil 150 tisíc korun (cca 5,5 tis. eur)⁸. Jistou roli v tomto ohledu pravděpodobně sehrál i precedens, ke kterému došlo v červnu 2015, kdy Evropský soud pro lidská práva potvrdil odpovědnost provozovatele estonského internetového portálu Delfi za urážlivé komentáře svých uživatelů⁹. Rozsudek v případě velkého estonského zpravodajského webu může mít dopad na fungování portálů ve všech členských zemích Rady Evropy, k nimž patří také Česká republika.

MONITORING A PREVENCE

Monitoring

Nenávistnými projevy ve společnosti, včetně zločinů z nenávisti, se primárně zabývá Ministerstvo vnitra a příslušné orgány. Ministerstvo vnitra každoročně vydává Zprávu o extremismu mapující extremistické projevy v ČR a Koncepti s bojem proti extremismu, včetně jejího vyhodnocení¹⁰. Oba dokumenty se zabývají také nenávistnými projevy na internetu, i když pouze okrajově. Pro rok 2013 tato Zpráva v podkapitole 3.3.3 Trestné činnosti jmenuje pouze projekt webových stránek White Media, což je informační platforma s výrazným xenofobním a rasistickým podtextem. Dále pak jen upozorňuje na nárůst činnosti zaměřené na krádeže osobních informací a dat v internetovém prostředí, kdy jsou napadány osobní e-mailové účty, profily sociálních sítí, webové stránky a osobní bankovníctví „ideologických nepřátel“. Projevy nenávisti se zabývá také Středisko bezpečnosti Židovská obec v Praze, které každoročně vydává Výroční zprávu o projevech antisemitismu (dále jen „Výroční zpráva“). Podle této zprávy se projevy antisemitismu na internetu v roce 2013 oproti předchozímu roku zdvojnásobily. Konkrétně se zde uvádí: „Pokračuje tedy trend registrovaný poprvé v roce 2011, kdy především pravíci extremisté výrazněji přesunuli své aktivity právě na internetová fóra.“¹¹ Šířením extremistických ideologických obsahů mezi mladistvými po internetu se zabývá Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Ten poukazuje na určitou radikalizaci mladých lidí oproti devadesátým letům. Podle něj není mládež příliš tolerantní k etnickým minoritám, přičemž dominuje zejména její negativní postoj k Romům (Holas, 2011)¹².

⁴ <http://in.nova.cz/clanek/pozor-co-pisete-za-komentare-na-facebooku-muzete-jit-do-vezeni.html>

⁵ <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/soud-potrestal-chaloupku-podminkou-za-vyroky-o-romech/r~43a23506336611e49b2b002590604f2e/>

⁶ www.denik.cz/z_domova/exkomunista-kesudis-dostal-podminku-za-schvalovani-vrazd-ceskych-vojaku-20150831.html

⁷ <http://echo24.cz/a/wskUJ/za-vymyslenou-zpravu-o-uprchlicich-zenu-soud-neceka>

⁸ www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/prelomovy-verdikt-za-rasistickou-diskusi-maji-parlamentni-listy-zaplait-150-000-korun

⁹ www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/zahranicni/evropsky-soud-pro-lidska-prava-za-urazky-v-internetovych-diskuzich-je-zodpovedny-provozovatel-webu

¹⁰ www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx

¹¹ www.kehilaprag.cz/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=176&Itemid=276&lang=cs

¹² Holas (2011). *Současná situace v oblasti extremistických hnutí v ČR s důrazem na jejich potenciální podporu u mladistvých a na šíření extremistických ideologických obsahů po internetu*

Prevence a organizace zabývající se problematikou nenávistných projevů

Ministerstvo vnitra a Policie ČR

V České republice se problematikou projevů z nenávisti šířených po internetu okrajově zabývá Ministerstvo vnitra a Policie ČR, v rámci problematiky extremismu a extremistických násilných projevů. V již zmíněné Koncepci s bojem proti extremismu je k prvnímu z pěti pilířů boje proti extremismu (Komunikací proti demagogii) zařazen jako bod 1.2 Internet bez nenávistné propagandy. Konkrétní kroky k dosažení tohoto cíle spočívají v provozu internetové Horké linky (Internet Hotline), která na adrese www.horkalinkaczi.cz přijímá od uživatelů hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu na internetu. Horkou linku od roku 2009 provozuje CZI, s. r. o., v rámci projektu Saferinternet.cz s podporou Evropské komise a Policie ČR¹³. Obsah těchto hlášení Horká linka vyhodnocuje a předává orgánům, jako jsou policie, mobilní operátoři, provozovatelé internetových služeb nebo mezinárodní organizace INHOPE.

Nestátní neziskové a další organizace

- In Iustitia (www.in-ius.cz) je právnickou organizací, která se jako první svého druhu v ČR cíleně zabývá násilím z nenávisti v celé jeho šířce. Kromě jiného poskytuje bezplatné poradenství a právní pomoc obětem násilí z nenávisti.
- Romea (www.romea.cz) je organizací podporující dodržování lidských práv, rozvoj tolerance ve společnosti a boj proti rasismu a předsudkům. Organizace se zaměřuje především na Romy, ale všimá si i jiných potřebných skupin. Ve spolupráci s NOS-OSF realizují marketingovou kampaň pod názvem „don't #MASTURHATE!“ – neukájej se nenávistí. Podrobnosti ke kampani najdete na webových stránkách: <http://idontmasturhate.com/o-nas>.
- Agentura pro sociální začleňování pro Vládu ČR realizuje projekt Hate Free Culture (www.hatefree.cz/o-nas/o-hate-free). K jejím činnostem patří vytváření tzv. „Hate Free zón“, vyvracení nepravdivých zpráv (hoaxů) a stereotypů, monitoring médií a sociálních sítí apod.
- Multikulturní centrum Praha (www.mkc.cz) v roce 2015 realizovalo projekt „Společně proti rasismu“: <http://spolecneprotirasismu.mkc.cz>, který byl mimo jiné zaměřený také na nenávistné projevy na internetu namířené proti Romům. V rámci projektu vznikla Analýza způsobů zobrazování Romů v lokálních, severočeských médiích¹⁴.
- NESEHNUTÍ (<http://nesehnuti.cz>) v roce 2015 realizovalo projekt Sbohem nenávisti – sbohem předsudky: <http://spolecnekrozmanitosti.cz/projekty/>. Hlavním cílem projektu bylo přinést změnu do společenského smýšlení zejména mládeže, která je nejdůležitější cílovou skupinou a současně obětí populistických a krátkozrakých řešení, způsobujících radikalizaci vyjadřování mladých lidí k multikulturním tématům a rostoucí normalizaci nenávistných projevů ve veřejném diskurzu.

¹³ A další příslušné orgány

¹⁴ Ke stažení v PDF na webových stránkách projektu: <http://spolecneprotirasismu.mkc.cz/cz//analyza-zpusobu-zobrazovani-romu-v-lokalnich-severoceskyh-mediich>

- NCBI (Národní centrum bezpečnějšího internetu) se mimo jiné snaží přispívat k bezpečnějšímu užívání internetu a k osvojování etických norem v online komunikaci. Organizace realizuje řadu projektů, z nichž nejdůležitější je Saferinternet.cz (www.saferinternet.cz/), který usiluje o zvyšování povědomí o bezpečnějším užívání internetu.
- Asi-milovaní je organizace zabývající se různými vzdělávacími projekty a podporou aktivního občanství. V roce 2015 realizovala projekt Meze svobody / Free2choose: www.moznosti-demokracie.cz/free2choose/. Součástí projektu byly lekce, semináře a konference na téma lidská práva, extremismus a média.

ANALÝZA JEDNOTLIVÝCH „CASE STUDIES“ (PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ)

Cíle a metody

Cílem následující kapitoly bylo na jednotlivých příkladech ukázat, jak probíhají diskuze v konkrétních médiích a jak je přistupováno k jejich regulaci ze strany redakce. Výběru článků a diskuzí předcházela tříměsíční monitoring určitých internetových zpravodajských serverů. Jednotlivé články byly vybrány na základě kritérií předem stanovených partnerem a koordinátorem projektu (COSPE). Tím hlavním byla „popularita“ článku, měřená počtem diskutujících, sdílením a počtem lajků. Vybrány byly dva články, které nebyly primárně zaměřené na témata spojená s migrací a menšinami, v diskuzích pod nimi se však objevily nenávistné reakce vztahující se právě k těmto tématům. A dále dva články, které se věnují nejdiskutovanější české (etnické) menšině – Romům. Při mapování diskuzních příspěvků byla uplatněna metoda zpětného monitoringu, který probíhal manuálně. Při analýze samotného textu a k němu se vztahujících diskuzí byla pozornost věnována tomu:

- zda se v přímo v textu článku objevuje negativní stereotypizace nebo urážlivé věty;
- jestli se v diskuzních příspěvcích pod články vyskytují nenávistné projevy;
- jak mají jednotlivá média nastavena diskuzní pravidla a jak se jim daří dohlížet na to, aby byla tato pravidla dodržována;
- jaké jsou reakce na užívání nenávistných projevů, ze strany ostatních diskutujících, případně samotného autora článku;
- na koho směřují nenávistné projevy (na administrátora, autora, Romy, cizince, muslimy, ostatní diskutující...);
- zda se redakci daří vybudovat komunitu, která by diskutovala slušně a k věci.

Jak identifikovat nenávistný projev v online diskuzích?

Při vymezení znaků, na jejichž základě by bylo možné identifikovat nenávistný projev v online diskuzích, jsme se opírali o definici Rady Evropy (viz str. 1)¹⁵ a o kritéria, která popsala S. Benesch ve vztahu k nenávistným projevům, dosahujícím společenské nebezpečnosti¹⁶. Na rozdíl od S. Benesch jsme mezi kritéria vymezující nenávistné projevy nezahrnuli požadavek, aby byl projev vyřčen společensky vlivnou osobou v souvislosti s nějakou událostí. Nenávistné projevy také nevztahujeme pouze na projevy směřované vůči skupině, ale i na takové projevy, které jsou směřovány vůči jednotlivcům. K tomu, aby byl výrok označen jako nenávistný, je potřeba splnit některá z následujících kritérií:

1. Výrok obsahuje:

- srovnávání lidí se zvířaty, hmyzem apod.;
- vsugerování čtenářům, že jim od nějaké skupiny hrozí nebezpečí;
- vsugerování čtenářům, že jim od nějaké skupiny hrozí narušení jejich čistoty, integrity, identity.

2. Výrok obsahuje výzvu k akci:

- diskriminovat
- vyhánět, evakuovat
- zabít
- a další

¹⁵ Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (97) 20, o nenávistných projevech [online]. Dostupné z: www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/dh-lgbt_docs/CM_Rec%2897%2920_en.pdf

¹⁶ www.worldpolicy.org/sites/default/files/Dangerous%20Speech%20Guidelines%20Benesch%20January%202012.pdf

KAUZA ČÍSLO 1

Noviny: Blesk

Datum publikace: 21. 1., 18. 2. 2015

Titul č. 1: Půlnoční šilenství v Kauflandu: Česko zažilo úterní nákupní horečku

Html odkaz: www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/297705/pulnocni-silenstvi-v-kauflandu-cesko-zazilo-uterni-nakupni-horecku.html

Titul č. 2: Davové šilenství v Kauflandu: Lidé do sebe strkali a vozíky si přejížděli nohy!

Html odkaz: www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/303305/davove-silenstvi-v-kauflandu-lide-do-sebe-strkali-a-voziky-si-prejizdeli-nohy.html

Počet komentů: (č. 1) 219 / (č. 2) 552

Počet lajků: (č. 1) 4015 / (č. 2) vzrostl na 465

Sociální sítě: (č. 1) FCB 4 tisíce sdílení +684; 9 tweetů; 10 g+1;

(č. 2) 53 komentářů na FCB; 48 sdílení; 2 tweety; 21 na komentářů na FCB

Představení média

Blesk se řadí mezi typ bulvárního média a v České republice je dlouhodobě nejprodávanějším a nejčtenějším celostátním deníkem (Snížková, 2014)¹⁷. Zpráva Media Project pro rok 2014 uvádí, že v tomto roce tištěnou formu Blesku přečetl 1 milion 107 tisíc čtenářů, což je o téměř 46 tisíc méně než v roce 2013 a o 119 tisíc než v roce 2012. Blesk tak potvrzuje všeobecný trend, který lze pozorovat téměř u všech celostátních deníků¹⁸ za posledních 6 let, charakteristický úbytkem čtenářů. Snížený zájem o denní tisk v tomto období mnozí odborníci dávají do souvislosti s nástupem nových médií, celkovou proměnou mediální komunikace a změnami ve způsobu trávení volného času (Vojtěchovská, 2009: 56). Ačkoliv Blesk dlouhodobě kraluje tištěným médiím, jeho popularita na internetu značně pokulhává. Z výsledků NetMonitoringu online vyplývá, že na internetu mezi nejpopulárnější média patří Seznam.cz, iDnes.cz a Novinky.cz. Blesk se pohybuje mezi 11.–16. místem a nepatří ani mezi nejoblíbenější mezi bulvárními médii, kde jednoznačně vévodí Super.cz¹⁹.

Pravidla diskuzí

Pro vstup do diskuzí na serveru Blesk.cz je potřeba si nejprve zřídit účet. K tomu není nutné uvádět žádné osobní údaje (ani jméno), pouze internetovou adresu, na kterou obratem dostanete potvrzení. Současně musíte odsouhlasit pravidla a podmínky společnosti Czech News Center, která stránky provozuje. Tato registrace vás opravňuje k vstupu do diskuzí na všech serverech provozovaných tou-

¹⁷ Po dnes již neexistujícím deníku *Expres* se jedná o historicky druhý český bulvární deník založený po roce 1990, a to 13. dubna 1992 švýcarským vydavatelstvím Ringier Axel Springer, které bylo v roce 2014 přejmenováno na Czech News Center (Snížková, 2014). Deník *Blesk* v jeho tištěné formě má také několik příloh, které vycházejí v různých dnech. Jedná se *Blesk* magazín, *Blesk* Reality&Bydlení, *Blesk* pro ženy, *Blesk* na víkend a *Nedělní Blesk*, které vychází v podobě časopisu.

¹⁸ vyjma deníku *Právo*

¹⁹ <http://online.netmonitor.cz>

to společností (např. Reflex.cz). Následovně je potřeba při každém vstupu do diskuze odsouhlasit dodržování pravidel diskuzí²⁰. Tato pravidla uživatele zavazují k tomu, aby se choval slušně, nepoužíval vulgární či obscénní výrazy a urážky, neprojevoval agresi, neponižoval, nepropagoval rasovou, národnostní, náboženskou ani jinou nesnášenlivost nebo diskriminaci a diskutoval k věci. Provozovatel může bez udání důvodů diskuzní příspěvek smazat a uživatele, který zásady porušuje opakovaně, zablokovat. Podobně jako v případě řady dalších internetových novin došlo po vypuknutí uprchlické krize na začátku letošního léta (rok 2015) v možnosti diskutovat k významným restrikcím. V případě Blesku.cz je to výrazné omezení možnosti anonymního diskutování a diskutovat anonymně zde v současné době lze pouze o některých méně výbušných tématech. Vyjadřovat názor neomezeně ke všem tématům čtenář může již pouze prostřednictvím komentářů přes svůj facebookový profil. Tuto možnost diskutující až doposud příliš nevyužívali. S ohledem na výše uvedené je však tato eventualita využívána stále častěji. Monitoring anonymních diskuzí na tomto portálu, který probíhal od ledna do srpna 2015 (tedy před omezením možnosti anonymně diskutovat), ukázal, že redakce Blesku na dodržování pravidel diskuze v tomto období příliš nedbala a příspěvky mazala jen výjimečně. Výsledkem bylo velké množství vulgárních a nenávistných příspěvků, které jsou často zcela mimo téma a v nichž jde zejména o vzájemné vyřizování účtů mezi „diskutéry“.

Představení textu

Vybraný článek s titulem Půlnoční šílenství v Kauflandu: Česko zažilo úterní nákupní horečku, který vyšel v deníku Blesk 21. 1. 2015, sice nepatří mezi „nejoblíbenější“ články (měřeno počtem sdílení, lajků a komentářů) v tomto deníku, ale jeho popularita je i přesto značná. Vybrán byl z toho důvodu, že ačkoliv se v něm o migrantech či etnických menšinách nepíše, nenávistné komentáře pod článkem se přesto týkají i těchto osob. Vzhledem k jeho stručnosti je možné uvést článek v celém jeho znění:

„Davové noční nakupování způsobila slevová akce obchodního řetězce Kaufland. V úterý od deseti večer do tří hodin do rána mimořádně otevřel a lidi lákal na výrazně zlevněné vybrané zboží. Na dračku šlo hlavně ovoce a zelenina, které byly za poloviční cenu, či trvanlivé mléko, které stálo necelých devět korun. Například před Kauflandem v Hradci Králové se zákazníci začali scházet asi půl hodiny před zahájením slev. V době otevření před ním již stálo kolem pěti stovek lidí. Dovnitř se ale dostávali postupně po malých skupinkách, které pouštěla najatá bezpečnostní agentura, aby zabránila tlačenicím. Několik lidí z ochranky dohlíželo na hladký průběh i mezi regály.“

Uvedený text splňuje jak všechna textová (preference „soft“ news a upřednostnění domácích zpráv před zahraničními, krátký zhuštěný popis, prezentování informace zábavnou formou, jednodušší jazyk), tak i vizuální kritéria (větší prostor věnovaný fotodokumentaci, výrazné titulky), podle nichž ho lze zařadit mezi zprávy bulvárního charakteru (Snížková, 2012). Článek byl deníkem Blesk publikován ještě jednou o měsíc později, v rozšířené verzi. V samotném textu se neobjevují žádné negativní stereotypizace ani urážlivé výroky. Užitím výrazů „davové šílenství“ a „nákupní horečka“ v titulku samotné zprávy autor vzbuzuje dojem dramatickosti a čtenářům vnucuje představu, že se jedná o mimořádnou událost a že lidé, kteří se jí účastní, to nemají v hlavě v pořádku. Pocit závažnosti události je dále umocněn

²⁰ jsou popsána v odstavci IV Všeobecných podmínek pro užívání těchto internetových stránek

tím, že jsou čtenáři vybízeni, aby zasílali fotky a videa z „místa činu“ – to také vzbuzuje dojem, že jde o něco mimořádného. Deník Mladá fronta DNES článek přejal a publikoval pod titulkem *Přejeté nohy a otláčené zadky. Dav bojoval o zlevněné banány*.

Rozbor diskuzí pod uvedeným článkem

Obecně lze většinu příspěvků k tomuto článku označit za urážlivé, vulgární, nerespektující pravidla kodexu diskutujících ani slušného chování. Objevují se nadávky směřované přímo k „administrátorovi“ diskuze, zdaleka nejčastější jsou ovšem urážky a nadávky, které si jednotliví diskutující vyměňují mezi sebou. Žádné z komentářů pod článkem nebyly editorem smazány, pouze došlo k zablokování jednoho z diskutérů pro opakované porušování pravidel diskutujících. Ačkoliv autor článku nikde nezmiňuje Vietnamce, Romy ani jinou menšinovou skupinu, najdeme v příspěvcích diskutujících i výroky s rasistickým podtextem. V reakci na názor jednoho z diskutérů [cit.]: „Na slevy chodí i důchodci. Ale daleko víc jsou tam ti lépe oblečení v luxusních autech, a nejvíc Vietnamců, kteří levně nakoupí a draze prodají!“, se pod článkem objevil nenávistný výrok, vybízející k násilí na občanech vietnamské národnosti a jejich vyhnání ze země, který zní [cit.]: „No právě! Pro naše lidi není šance dostat se k pokladně, protože je tam samý Vietnamec, každý 2 přeplněné košíky a ještě jsou sprostí! Dát jim na tlamu a vyhnat domů, do Vietnamu!!!“. Tento výrok, kromě výzvy k akci, vykazuje také další z charakteristických znaků nenávistného projevu, kterým je vsugerování čtenářům, že jim od nějaké skupiny hrozí nebezpečí.

Ačkoliv se článek Vietnamců ani v nejmenším netýká, není reakce čtenáře, vzhledem k zobrazování této menšiny v českém tisku, zas tak překvapující. Vietnamci jsou obecně v českém mediálním prostředí popisováni prostřednictvím různých stereotypů, z nichž některé mohou být i pozitivního charakteru, jako například stereotyp vykreslující potomky vietnamských migrantů jakožto geniální studenty, jejichž školní výsledky mnohdy přesahují výsledky ostatních spolužáků. Daleko častěji se však setkáváme se stereotypy negativními. Vietnamci jsou tak českými médii nezdědka tematizováni ve spojení s kriminalitou a píše se o nich jako o trhovcích, padělatelích značkového zboží, násilnících, pěstitelích drog atd. (Klvačová, Bitrich, 2013). K reprodukci těchto stereotypů velkou měrou přispívá postoj české politické scény, která se na jejich vzniku a šíření často sama aktivně podílí. Jako příklad z poslední doby lze uvést vyjádření ministra financí A. Babiše, které pronesl v souvislosti se zavedením elektronické evidence tržeb a v němž všechny Vietnamce veřejně označil za neplatiče daní²¹. Na závažnosti tohoto prohlášení nic neubírá ani fakt, že se později za svůj zavádějící výrok omluvil.

Další komentáře se týkají také Romů, konkrétně rodiny paterčat. Jeden z diskutujících vybízí ostatní výrokem: „Proč neotevřete diskuzi u černejch pijavic, vy hrdinové?“ Do toho se zapojují další dva diskutující, přičemž jedna odpovídá: „Tak si ty svoje rasistický sračky vyblej tady, když si potřebuješ ulevit.“ Na reakci „tak si je vem domů“ odpovídá slovy: „jsem jedna z nich“. Tímto diskuzí na téma Romů končí.

²¹ „Jedná se o restaurace a maloobchod. Mimochodem o kamenné obchody. Také o Vietnamce, kteří, jak známo, neplatí daně.“

KAUZA ČÍSLO 2

Noviny: Krajské listy

Datum publikace: 18. 1. 2015; 11. 2. 2015

Titul č. 1: Farmářka poslala romským paterčatům své biopotraviny. Co se stalo pak, tomu nebudete věřit

Html odkaz: www.krajskelisty.cz/ustecky-kraj/7503-farmarka-poslala-romskym-patercatum-sve-biopotraviny-co-se-stalo-pak-tomu-nebudete-verit.htm

Titul č. 2: Paterčata: Neuvěřitelná story pokračuje tímto článkem, který byl smazán

Html odkaz: www.krajskelisty.cz/stredocesky-kraj/okres-nymburk/7698-patercata-neuveritelna-story-pokracuje-timto-clankem-ktery-byl-smazan.htm

Počet komentů: (č. 1) 90 / (č. 2) 36

Počet lajků: (č. 1) 6300 (od března zdvojnásobil!)/ (č. 2) 217

Další sociální sítě, sdílení: (č. 1) 6 tweetů; ? sdílení na FCB / komentářů na FCB.

Blog Michal Malý: 98 626 přečtení, 1769 doporučení

Představení média

Krajské listy přináší zpravodajství ze všech krajů České republiky. Denně se na jejich webových stránkách objevuje přibližně 13 článků. Autorkou většiny z nich je šéfredaktorka tohoto internetového deníku Anna Vančová. Krajské listy se úrovní svých příspěvků řadí na pomezí mezi typ bulvárního a klasického „seriózního“ média. Deník vychází pouze v internetové formě. Uvedený deník nefiguruje v NetMonitoringu ani v Media projektu a jeho šéfredaktorka odmítla z časových důvodů poskytnout rozhovor či vyplnit dotazník. Údaje o jeho čtenosti nejsou známy, a není je proto možno uvést. Soudě dle množství „lajkujících“ a diskutujících, nebude ale jeho popularita příliš velká. Také FCB profil tohoto deníku má pouze 889 příznivců. Největší pozornost deník Krajské listy vyvolal právě zveřejněním kontroverzního článku o rodině paterčat.

Pravidla diskuzí

Pravidla pro přispívání na server Krajské listy jsou velmi benevolentní. Stačí se zaregistrovat pod anonymním jménem a možnost odeslat příspěvek dostáváte obratem. Při přihlašování do diskuzního fóra si můžete přečíst informaci, že redakce si „vyhradzuje právo mazat či zkracovat texty naplňující skutkovou podstatu trestného činu hanobení rasy, národa a přesvědčení, či příspěvky obsahující vulgární výrazy a urážky“. Pokud jde o příspěvky objevující se pod jednotlivými články, je zřejmé, že redakce si z rasistických výroků svých čtenářů těžkou hlavu příliš nedělá. Není vůbec výjimkou, že se pod články, jejichž autorkou je šéfredaktorka a majitelka serveru, objevují výroky a názory, které jsou explicitně rasistické a splňují i několik dalších kritérií, na jejichž základě lze identifikovat nenávistný projev. Jedná se například o srovnávání lidí se zvířaty, hmyzem apod. Vsugerování čtenářům, že jim od nějaké skupiny

hrozí nebezpečí narušení jejich čistoty, integrity, identity. Často se také jedná o výzvu k akci diskriminovat, vyhnat, evakuovat, zabíjet (zplynovat) atd. Redakce proti těmto projevům ani proti žádným jiným nijak nezasahuje a dá se říci, že dodržování pravidel vůbec nesleduje.

Představení textu

Článek s názvem Farmářka poslala romským paterčatům své biopotraviny. Co se stalo pak, tomu nebudete věřit vyšel z pera pravidelného příspěvovatele uvedeného deníku Zdeňka Svobody. Tento článek se řadí mezi stovky dalších, které vznikly v reakci na časosběrný dokument o romských paterčatech a jejich rodině, natočený a odvysílaný v roce 2014 Českou televizí. Redaktor v textu vykazujícím prvky pohádkového narativa uvádí, že v jedné hospodě vyslechl příběh od paní, jejíž kamarádka údajně měla poslat rodině paterčat biopotraviny vlastní výroby. Potraviny, které měla zaslat poštou, rodina odmítla. Rozčarování dárkyně i její kamarádky autor líčí velmi emotivně, když píše: „Obě jsme z toho byly dost překvapené, zaskočené, prostě nás to hodně naštválo. Příště už nikomu takto zadarmo pomáhat nebudeme. Ona za tím je přece jen práce. Testy, recepty, prodej, vybrat, jít na poštu, zabalit, zaplatit, a to zdarma, od srdce, a ještě ve svém volném čase. Přeju té rodině všechno dobré a víc o ní slyšet nechci.“ Autor se ve svém článku dopouští hned několika přehmatů vůči novinářské etice. Za prvé své informace staví na výpovědi tzv. třetí osoby, jejíž totožnost nelze ověřit. Za druhé svým tvrzením, že jméno zdroje nelze zveřejnit, ze strachu z pomsty ze strany „romských médií a aktivistů“, vyvolává dojem, že Romové a romská média a aktivisté jsou nepřátelé všech neromských obyvatel. A za třetí neposkytuje prostor pro vyjádření hlavní aktérce celé kauzy paní Kiňové a celou věc prezentuje pouze z pohledu paní farmářky. V článku také nenajdeme žádnou informaci o tom, že přijímání potravinových darů, o jejichž původu nemá člověk žádné informace, není nic samozřejmého, ačkoliv například v diskuzi pod článkem tento názor zazněl. Podobně není zmíněn ani fakt, že rodině paterčat bylo již nespočetněkrát vyhrožováno smrtí, včetně otravy, a jejich obavy z přijímání potravinových darů jsou z tohoto pohledu zcela legitimní. Vzhledem k výše uvedenému lze charakter článku hodnotit jako velice manipulativní, snažící se čtenáři vsugerovat, že rodina paterčat jsou nevděční lidé, kteří si pomoc nezaslouží. Zveřejnění tohoto článku, který byl okamžitě převzat také serverem Blesk.cz, způsobilo spuštění obrovské vlny nenávistných reakcí mířících jak na rodinu Kiňových, tak na všechny české Romy. Otázkou, kterou si je v tomto případě potřeba položit, je, proč takovýto článek vůbec vznikl. Po uveřejnění dokumentu se na rodinu paterčat snesla vlna nenávisti, která postupně slábla. Novou etapu rasistické štvánice však rozdmýchal rozhovor sociální pracovnice a bývalé patronky paterčat Kláry Rulíkové Vítkové, který podle analytiků Romea.cz vyvolal doslova mediální lynč, [cit.]: „Některé menší servery se začaly předhánět v nesmyslnostech, které o rodině napíší“ (Romea.cz, 2014). Nabízí se tedy otázka, zda server Krajské listy tento vysoce manipulativní článek uveřejnil právě z tohoto důvodu, aby se svezl na nenávistné vlně, která se proti rodině paterčat znovu zvedla. Poté, co rodiče paterčat označili uvedené informace za lži, a po urgencích organizace Romea a právní zástupkyně rodiny byly oba články, kde chyběly jakékoliv důkazy, a informace tedy nebylo možno ověřit, staženy. Na webu se posléze objevilo následující prohlášení: „Článek byl na žádost rodiny paterčat a jejich právní zástupkyně stažen.“ Redakci se tak podařilo vzbudit dojem, že nijak nepochybila. Článek se tímto mohl zařadit mezi mnoho dalších neověřených zpráv a hoaxů, které sdílí tisíce lidí, přestože události v nich popsané nemají s realitou nic společného. O tom, že článek o biopotravínách a rodině paterčat však již žije dál svým vlastním životem bez ohledu na jeho nepravdivost, svědčí obliba textu *Za pomoc dětem přes držku*, který krátce po stažení článku 25. ledna

2015 na svém blogu zveřejnil Michal Malý. Blog byl opakovaně podrobován kritice ze strany administrátora (příkaz k odstranění atd.) <http://michalmaly.blog.idnes.cz/c/445194/za-pomoc-detempres-drzku.html>. Článek, který autor upravil, měl k 10. 11. 2015 přes 190 000 zhlédnutí. V jeho původní podobě si však text čtenář může přečíst na serveru Pravý prostor a Skutečnosti.cz, kde má 2,6 tis. lajků a 159 sdílení. Charakter uvedeného článku o romských paterčatech není v prostředí českých médií ničím neobvyklým. O Romech se píše poměrně často a téměř vždy negativně. Zobrazením Romů v prostředí internetu se v posledních letech zabývaly zejména vládní Agentura pro sociální začleňování (dále jen Agentura), nezisková organizace Romea.cz, mediální společnost Newton Media a Multikulturní centrum Praha. Studie vypracované těmito subjekty zaměřené na monitoring médií ve vztahu k Romům shodně potvrzují, že prezentace Romů v médiích vykazuje zásadní nedostatky ve vztahu k požadavkům objektivního a vyváženého zpravodajství, které je zakotveno v české mediální legislativě²². Autorka analýzy Agentury například uvádí, že víc než polovina zpráv o Romech byla v období, které sledovala (1. 7. 2011–31. 5. 2012), spojena s kriminalitou. Důvodem ke zveřejnění zprávy o deliktu zde nebyla jeho závažnost, ale etnicita pachatele, která v tomto případě sehrála zásadní roli (Křížková, 2013). Analýza Newton Media se zaměřila na prvních osm měsíců roku 2013, kdy došlo k několika organizovaným akcím, kde občané po celé ČR vyjadřovali své negativní postoje k Romům. Není proto žádným překvapením, že většina příspěvků v tomto období vznikala ve spojitosti s rostoucími „protiromskými náladami“, pochody atd. Druhým nejčastějším tématem byla v tomto období kultura. Autoři analýzy Romea se zaměřili na hlubší rozbor jednotlivých kauz. Podle nich se média často dopouští negativního ovlivňování veřejného mínění ve vztahu k Romům, a to například zveřejněním zcela vymyšlené zprávy o Romech (příklad Romského pokladníka), zveřejněním prohlášení veřejně činné osoby, nejčastěji politika, který na Romy verbálně útočí, jednostranným informováním (příčemž tvrzení jedné skupiny/osoby je často vydáváno za pravdu), častým paušalizováním (mnohdy v případě spáchání trestného činu jedincem hovoří o romské menšině jako celku), informováním o etnicitě pachatele trestného činu, aniž by s ním měla nějakou souvislost, nebo užíváním výrazů, které se ve vztahu k Romům běžně užívají pejorativně, například: „nepřízřusobivý“, „nedotknutelný“, „cikán“.

Rozbor diskuzí pod uvedeným článkem

Většinu příspěvků v diskuzi pod tímto článkem lze označit za nepřátelské, ať již vůči samotné rodině Kiňových, vůči českým Romům, nebo obojímu současně. Dvacet z devadesáti komentářů se navíc vyznačuje explicitním rasismem a proklamovanou nenávistí. Nechybí slovní označení: „kurvy černý, cikánská máňa, černý mor, potkani nebo paraziti“. Vybízí se v nich k likvidaci, vyhánění, zavírání do „adolfových táborů“. Vedle Romů jsou ve čtyřech příspěvcích napadáni také muslimové či migranti. Na druhou stranu se zde objevuje také 16 reakcí, ve kterých se čtenáři snaží vidět situaci z „druhé“ stránky, nabádají ostatní ke slušnosti a upozorňují na novinářský diletantismus autora článku. Jeden z diskutujících dokonce žádá administrátora, aby byl článek s takto „nenávistným a prvoplánovitým“ obsahem okamžitě odstraněn. V diskuzi, která se k uvedenému článku objevila na Facebooku, naopak převažují reakce, v nichž diskutující zpochybňují jeho serióznost, nebo se rodiny zastávají. Žádný z uvedených nenávistných příspěvků nebyl administrátory webu smazán a ani nebyl zablokován žádný z diskutérů. Dodržování diskuzních pravidel se v tomto případě provozovateli severu kontrolovat jednoznačně nepodařilo.

²²paragraf 4, odst. 2 Zákona č. 468

KAUZA ČÍSLO 3

Noviny: iDnes.cz

Datum publikace: 24. 2. 2015, 13:55

Titulek: Střelec zabil v hospodě v Uherském Brodě osm lidí, mrtvý je také on

Html odkaz:

http://zlin.idnes.cz/strelba-v-hospode-v-uherskem-brode-d5o-/zlin-zpravy.aspx?c=A150224_135231_zlin-zpravy_ras

Počet komentů: 1927

Počet lajků: není možné zjistit, Další sociální sítě, sdílení: není možné zjistit

Představení média

Server iDnes je po serveru Novinky.cz druhým nejnavštěvovanějším serverem přinášejícím zpravodajství na internetu. Měsíčně server navštíví průměrně cca 270 000 reálných uživatelů²³. Server iDnes využívá současně několik trendů z oblasti online žurnalistiky. Jedná se zejména o různé typy weblogů, facebookovou stránku, která měla k 25. 5. 2015 78 000 přátel, a různé multimediální soubory (videa, fotografie, 3D animace, mapy atd.). V oblasti interaktivních komunikačních kanálů server iDnes vedle diskuzí využívá také ankety, chat, online rozhovory a testování.

Pravidla diskutování

Server iDnes.cz je mezi diskutéry velmi populární. Denně se zde objeví 2000–7000 příspěvků. Mezi nejdiskutovanější články v roce 2015 (do května) patřil s 6772 příspěvků články informující o amerických obrněných konvojích a jejich návštěvě ČR. Historicky nejvíce (celkem 1 540 976 komentářů) získal v roce 2013 článek informující o zápase fotbalového týmu Newcastle v Dubnici. Články je možné označit jako oblíbené, sdílet je na Facebooku, Twitteru nebo přes Google plus. Kolik lidí tak učinilo, se však nezobrazuje. Diskutovat v diskuzních fórech lze jak pod jednotlivými příspěvky na stránkách samotného serveru, tak pod příspěvky na facebookových stránkách či blozích. Diskutující pod články na serveru se musí předem zaregistrovat přes svou e-mailovou adresu (pod skutečným jménem), která je zároveň přihlašovací jménem, a odsouhlasit pravidla registrace. Na stránkách serveru administrátor diskuzí Jan Dvořák odkazuje na pravidla a dodává: „Vážení čtenáři, o vaše názory velmi stojíme. Chceme však, aby diskuze měly smysl. Proto vás prosíme, diskutujte slušně a k tématu článku. Příspěvky, které ve slušné a kultivované diskusi nemají místo, mažeme.“ Diskutování se řídí pravidly/kodexem a při porušení kodexu může být diskuzní příspěvek smazán²⁴. Od roku 2013 může neomezeně diskutovat pouze registrovaný uživatel, který má na svém kontě alespoň 1000 íček, jež lze získat v rámci věrnostního programu za počet zhlédnutých stránek (1 íčko), účast v anketě, zaslání podnětu redakci (500 íček) apod. Nově zaregistrovaní, kteří nemají dostatečný počet íček, mohou vložit po jednom diskuzním příspěvkem do tří různých diskuzí. Za každý administrátorem smazaný příspěvek se z konta uživatele automaticky odečítá 100 íček. Pokud smazáním příspěvku íčkové konto klesne pod 1000 íček, účet je automaticky zablokovan. Je-li smazáno 10 příspěvků během 90 po sobě jdoucích

²³ údaje získané na online aplikaci NetMonitor online; <http://online.netmonitor.cz/>

²⁴ <http://muj.idnes.cz/Pravidla.aspx#diskuse-pravidla>

dnů, systém automaticky a trvale znemožní vkládání dalších příspěvků bez ohledu na počet dosud získaných íček. O účet uživatel přijde i tehdy, pokud mu je zablokován přístup do diskuzí z jiných důvodů. Toto pravidlo platí také pro účty propojené s Facebookem. O reaktivaci účtu můžete požádat nejdříve po půl roce. V otázce moderace diskuzí příspěvků iDnes.cz dále praktikuje také časové omezení diskuzí a nabízí ostatním účastníkům diskuze možnost příspěvky hodnotit nebo nahlásit, že jsou závadné. V současné době stále častěji přistupuje k uzavírání diskuzí, které jsou příliš kontroverzní a plné nenávistných výroků. Došlo k tomu například v případě článku Raději smrt než deportace. Uprchlíci v Drahonicích zahájili hladovku²⁵. Tento článek byl zveřejněn 10. 11. 2015 a posléze se pod ním objevilo kolem 200 komentářů – mnoho z nich nenávistného charakteru, přejících uprchlíkům smrt a vyzývajících je k odchodu z Česka. Pravidla pro regulaci diskuzí na facebookovém profilu jsou méně přísná. Nejčastěji se používá taktika „skrytí“ příspěvku, který tak kromě samotného autora, mohou vidět pouze přátelé příspěvatele. Diskuze byla ještě ten den zrušena. Obecně se dá říci, že na serveru iDnes.cz se moderátorům daří diskuze – s přihlédnutím k jejich množství – zvládat celkem dobře. Mnozí diskutující se chovají slušně a vyjadřují se k tématu článku. Na druhou stranu mnohé příspěvky pod kontroverzními tématy (uprchlíci, islám, Romové) jsou tzv. „na hraně“. Jejich autoři uráží a zesměšňují příslušníky různých kultur, etnik, náboženství, dopouští se zevšeobecňování apod. Komentáře, které by byly vyloženě nenávistné, se zde s ohledem na celkové množství příspěvků objevují relativně méně často. Je také očividné, že mnohé nenávistné příspěvky bývají moderátory odstraňovány, přesný mechanismus tohoto postupu však není znám. K diskreditaci opačných názorů je častěji používán humor a zesměšňování než sprostá slova a urážky, jako tomu bývá v jiných případech. Také trollové jsou komunitou diskutérů vyzýváni, aby vkládat komentáře přestali.

Představení textu

Jedná se o text komentující tragickou událost, ke které došlo 24. února 2015 v Uherském Brodě a při níž psychicky labilní muž v místním hostinci zastřelil 8 lidí. Jedna postřelená žena zranění přežila. Pachatel útoku nebyl zpočátku známý, jeho totožnost a úmysl však byly ještě v den střelby objasněny. Útočníkem byl muž žijící na místním sídlišti, který se potýkal s psychickými a sociálními problémy. Svým činem na sebe chtěl upozornit, neboť měl pocit, že mu nikdo (zejména úřady) není ochoten pomoci. Útočník nakonec obrátil zbraň také proti sobě a spáchal sebevraždu. Celá kauza se dočkala pozornosti jak českých, tak mezinárodních sdělovacích prostředků, včetně internetových serverů. Článek je psán formou reportáže, věcně, ve střízlivém duchu a bez emocí. Autor neuvádí žádné paralely a odkazy na „podobné“ případy ani se nedopouští přílišných spekulací (kromě spekulací o duševním zdraví střelce). Cílem článku je jednoznačně informovat.

Rozbor diskuze pod článkem

Většina příspěvků diskutujících nemá nenávistný charakter a týká se legalizace držení zbraní, sociální situace i psychického stavu střelce a důvodů, které ho k činu vedly. Vzhledem k tomu, že ke střelbě došlo necelé dva měsíce po teroristickém útoku v Paříži, odkazovali diskutující zpočátku také k této události. Z těchto příspěvků však není jasné, zda se jedná o reálně míněné výroky, nebo zda jde o ironii. U některých komentářů je naopak nadsázka zřejmá. Jako příklad lze uvést reakci jednoho z diskutérů na výrok: „arabi už aj v Brodě?“, který píše: „Tak určitě. Primární cíl arabů je napadat zaplivané čtyřky na Slovácku.“ Co však je zřejmé, je, že se mezi diskutujícími o tomto tématu obje-

²⁵ http://zpravy.idnes.cz/cast-uprchliku-z-drahonic-udajne-zahajila-hladovku-f8z-/domaci.aspx?c=A151110_224752_domaci_kha

vují dva názorově vyhraněné soupeřící tábory. Jedni, kteří pokládají všechny muslimy za teroristy a neváhají svůj názor prezentovat výroky typu: „Po lidech na obědě střílí jenom magoři, nebo islamisté.“ „Ne, nedělají to jen islamisté, ale ti to dělají denně. Nikdo všechny muslimy za terorismus neodsuzuje. Ale tak, jak si držíme od těla i slušné nacisty, tak je nutné si držet od těla muslimy.“ A druzí, kteří se je snaží zesměšnit, například ironickými výroky, jako je tento: „Určitě to byl nějaký místní muslim napojený na IS Aha, tak ne, ale jakto že se tady ještě nepořádá hon na šedesátileté muže? Popř. všechny muže? Popř. všechny ty krvežíznivé čechy.“ Zdá se, že tato taktika poměrně dobře funguje a snaha zatáhnout do diskuze téma islámu a terorismu se příliš nedaří. Ačkoliv se v diskuzi objevují extrémní názory, které například spojují všechny muslimy s terorismem, vyloženě nenávistné reakce zde nenajdeme. Zmínku o tom, že by byl nějaký příspěvek smazán, v diskuzi také nenajdeme. Vzhledem k tomu, že neznáme přesnou moderační strategii tohoto serveru (nevíme, zda zde nedochází k tzv. „premoderaci“, kdy je daný diskuzní příspěvek zveřejněn až poté, co byl schválen moderátorem diskuze), není možné s jistotou říci, jestli to svědčí o tom, že se v diskuzi žádné výroky, které by potřebovaly redakční zásah, neobjevily, nebo zda byly smazány. V uvedeném případě se každopádně podařilo dodržet pravidla nastavená redakcí, ať již to bylo z důvodu dobře nastavené a zvládnuté moderační strategie, nebo to vyplývalo ze skutečnosti, že se serveru iDnes podařilo vybudovat komunitu čtenářů diskutujících slušně a k věci.

KAUZA ČÍSLO 4

Noviny: Parlamentní listy

Datum publikace: 22. 2. 2015, 22:58

Titulek: Vám práci dají, vy jste bílý, volal u Jílkové Rom. Tady se dělá tolik šaškáren, až je mi z toho mdlo...

Html odkaz: www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Vam-praci-daji-vy-jste-bily-volal-u-Jilkove-Rom-Tady-se-dela-tolik-saskaren-az-je-mi-z-toho-mdlo-355524

Počet komentů: 223, poklesl na 221

Počet lajků: 135 na FCB (nijak nenarostl od ledna)

Další sociální sítě, sdílení: 0

Představení média

Parlamentní listy existují od roku 2008 a jsou ojedinělé tím, že kromě zpravodajské části nabízejí zastupitelům, institucím a obcím možnost založit se si vlastní profil, na němž mohou bez redakčních zásahů publikovat a komunikovat s čtenáři. O aktivní zapojení svých čtenářů se kromě klasických diskuzí snaží také pravidelným vyhlášováním anket a hlasováním. V oddílu Politici, instituce a sekce lze mimo jiné pokládat otázky samotným politikům (pokud je jejich profil aktivní) a hodnotit je. Vydavatelem je společnost Our Media, a. s., která rovněž spravuje servery EUportal.cz, EUserver.cz, Eportal.cz, EUrabia.cz a Freeglobe.cz a od tohoto roku také Krajské listy. Parlamentní listy sice na svém serveru proklamují snahu o seriózní a vyváženou žurnalistiku, mediálními analytiky jsou však často označovány jako politický bulvár²⁶. V roce 2013 Parlamentní listy získaly šesté místo anticeny Křišťálové Lupy za „porušování principů seriózní žurnalistiky“ v kategorii alternativních online médií. V roce 2014 už to bylo místo třetí. O zaměření portálu mnohé vypovídá i skutečnost, že až do nedávné doby zde publikoval také bývalý předseda Dělnické strany sociální spravedlnosti Václav Prokůpek. Prokůpek na stránkách serveru publikoval několik protiromsky zaměřených článků, z nichž mezi nejznámější patří falešná zpráva o romském pokladníkovi z roku 2012. Nutno dodat, že všechny články tohoto autora byly severem později odstraněny a autor byl z redakce vypovězen. Podle organizace Romea.cz, která se zabývá mediálním obrazem Romů, jsou Parlamentní listy jednoznačně protiromsky zaměřené. Kromě výše uvedené kauzy o tom podle nich svědčí také to, že mezi autory přispívající na tomto serveru patří extremisticky smýšlející osoby, jako například Radim Panenka, který je zároveň zástupcem šéfredaktora (v minulosti kandidoval za extremistickou Národní stranu), Adam B. Bartoš (známý jako autor seznamu „pravdoláskářů“) a Lukáš Petřík, zakladatel Mladé pravice, který se účastnil akce extremistické Vlastenecké fronty. Názorová vyhraněnost Parlamentních listů je zřejmá také z jejich otevřené podpory protiimigračně a protimuslimsky zaměřených politických stran Blok proti islámu a Úsvit – Národní koalice, jejichž poutače se na tomto serveru objevují. Pokud jde o charakter samotného zpravodajství, nelze říci, že by všechny články byly názorově jednotné. Prostor je dáván různým stanoviskům i zprávám neutrálního charakteru. Podle analýzy redakčního obsahu, prováděné během

²⁶ Urban (2015)

května až července 2015 pro projekt organizace Člověk v tísni publicistou Tomášem Urbanem, v názorové sekci a v článkách kmenových redaktorů jednoznačně převažují názory protiamerické, protievropské i protiimigrační²⁷. Parlamentním listům, které v současné době produkují přes 100 článků denně, se v poslední době daří lákat nové čtenáře a jejich obliba vzrůstá²⁸. Populární jsou Parlamentní listy zejména na Facebooku, kde jejich články patří mezi nejvíce sdílené. V tomto roce se již dokonce třikrát umístily mezi 10 nejpopulárnějšími servery českého Facebooku, když jejich články během 24 hodin získaly nejvyšší počet lajků, sdílení a interakcí. Pokaždé se jednalo o články s protimuslimským a antiimigračním tématem (Urban, Lidové noviny²⁹).

Pravidla diskutování

Pokud chcete diskutovat, je nutno se zaregistrovat zadáním hesla a e-mailové adresy, která je neveřejná a slouží pouze jako uživatelské jméno. Zároveň je potřeba odsouhlasit „Všeobecné podmínky používání služby Parlamentní listy.cz“ (dále jen Všeobecné podmínky) a dodržování pravidel „Etického kodexu pro vkládání příspěvků“ (dále jen Etický kodex). Etický kodex pro vkládání příspěvků stanovuje odlišná pravidla pro profil „občan“ a profil „politik“, „instituce“ a „obec“. U profilu „občan“ jsou diskutéři vyzýváni k dodržování platných zákonů České republiky i všeobecně uznávaných norem vhodného vyjadřování, k tomu, aby neuráželi politiky ani sebe navzájem, aby svá obviňující tvrzení podpořili důkazy a aby „netapetovali“, tj. aby se vyjadřovali k tématu a zbytečně se neopakovali. Kromě toho se ve Všeobecných podmínkách uvádí, že „není povoleno umísťovat ani publikovat obsah či jiné materiály s pornografickým, rasistickým, antisemitistickým³⁰ nebo nacistickým obsahem ani obsah a jiné materiály porušující obecně závazné předpisy (např. Listinu práv a svobod, Ústavu ČR, zákon č. 52/2009 Sb. a ostatní platné zákony České republiky) či obecně uznávaná morální pravidla“. Každý návštěvník má také možnost na obsah či materiály odporující Etickému kodexu anonymně upozornit Super-Admina prostřednictvím odkazu „Nahlásit nevhodný obsah“. Provozovatel má právo uživateli, který Etický kodex poruší, registraci zrušit. O vůli tato svá vlastní pravidla dodržovat, vypovídá kauza Jaroslava Suchého³¹. Jaroslav Suchý se v loňském roce obrátil na soud poté, co u administrátora diskuzí serveru Parlamentní listy neuspěl se svými požadavky na odstranění urážek jeho osoby z diskuze. Nelíbilo se mu totiž, že ho ostatní účastníci diskuze častují výroky typu: „Měli toho šmejda Obamovy střelci odprásknout!“, „ten cikorek by potřeboval pořádně přes hubu a hlavně pracovat – krumpáčem do bezvědomí“, „já bych ho hrozně rád také pohladil – okovanou botou do zadku. Hajzla“, „ten magor bude tak dlouho otravovat, až se někdo trefí pořádně“ nebo „já bych suchého hodil do Vltavy, aby nebyl takový suchar“ apod. (Romea.cz, 2015). Poškozený u soudu uspěl a server Parlamentní listy byl v říjnu 2015 odsouzen Evropským soudem pro lidská práva k zaplacení 150 000 Kč odškodného stěžovateli, čímž se stal historicky prvním českým internetovým serverem, který byl potrestán za urážky v anonymní diskuzi³². Ve stanovisku k výše uvedené kauze pana Suchého se k otázce regulace internetových

²⁷ http://byznys.lidovky.cz/parlamentni-listy-jsou-radikalni-listy-f0d-/media.aspx?c=A150817_124641_ln_nazory_ELE

²⁸ podle měření NetMonitoringu jejich stránky v březnu 2015 navštívilo více než 6000 čtenářů

²⁹ http://byznys.lidovky.cz/parlamentni-listy-jsou-radikalni-listy-f0d-/media.aspx?c=A150817_124641_ln_nazory_ELE

³⁰ ve skutečnosti je použito slovo antiseministickým, předpokládáme, že jde o překlep

³¹ www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/prelomovy-verdikt-za-rasistickou-diskusi-maji-parlamentni-listy-zaplacit-150-000-korun

³² www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/vrchni-soud-potvrdil-prelomovy-verdikt-parlamentni-listy-musi-zaplacit-odszkodne-za-rasisticke-diskuze-pod-clanky

diskuzí Parlamentní listy, prostřednictvím autora podepsaného jako „jih“, vyjádřily následovně: „Server ParlamentníListy.cz se snaží být při hodnocení diskuzních příspěvků už od počátku maximálně liberální k názoru uživatelů, umožnit jejich co nejširší pestrost a nijak je necenzurovat. Požaduje však po diskutujících, aby respektovali pravidla, k nimž se zavázali. V případě porušení etického kodexu služby a vložení nějakého urážlivého příspěvku je však nutné sáhnout k zablokování účtu dotyčného uživatele. Pokud se zaváže, že už nic podobného opakovat nebude, zpravidla mu je účet podmíněně zaktivněn.“ Z monitoringu diskuzních příspěvků na tomto serveru vyplývá, že k mazání nevhodných příspěvků a blokad uživatelů dochází jen velmi výjimečně, a to i v případě, že jde o jasné porušování kodexu i zákona. Příspěvky jsou často nenávistného charakteru, uživatelé jsou vulgární a diskutéri s opačnými názory jsou napadáni.

Představení textu

Článek popisuje průběh debaty v pořadu České televize „Máte slovo“, jehož moderátorkou je Michaela Jílková. Tématem diskuze bylo zneužívání dávek na bydlení a nově připravovaný zákon o sociálním bydlení. Autor článku popisuje různé reakce publika, včetně těch adresovaných „nepřízpůsobivým obyvatelům“. Okrajově pak zmiňuje, v čem bude spočívat připravovaná koncepce sociálního bydlení. Celkově článek nemá žádnou informační hodnotu a nepřináší žádné informace, na jejichž základě by si čtenář mohl utvořit nějakou konkrétnější představu o problematice sociálního bydlení. Není proto jasné, s jakým záměrem se redakce rozhodla podobný článek uveřejnit. Na druhou stranu je nutno dodat, že redakce tomuto bulvárnímu pořadu dává prostor poměrně často. Z tohoto pohledu to tedy již není tak zarážející. Vzhledem k proklamaci redakce Parlamentních listů na svých stránkách, že „mají za cíl etablovat se jako kvalitní a seriózní zpravodajský portál zaměřený pouze na politickou scénu, zejména domácí, s kvalitními a původními příspěvky“, je otázkou, do jaké míry uvedený příspěvek tomuto záměru napomáhá.

Rozbor diskuze pod článkem

Diskuze pod článkem se ve většině případů omezuje na nadávání na politiky, Romy, cizince a další skupiny obyvatel. Objevuje se mnoho příspěvků označujících Romy za líné, zloděje, vychytralé, zneužívající sociální dávky apod. Několikrát se objevuje přirovnání Romů ke zvířatům, je jim přisuzováno „zvířecí“ chování. Píše se o tom, že se nedají „vycvičit“, že se umí jen rozmnožovat/množit. Jsou označováni za verbež, smrady a štěnice. Jeden z diskutujících se nabízí, že pokud mu bude dána moc, tak je srovná. Jiný je posílá do Švýcarska. A najde se i diskutující, který hovoří o tom, že o skutečném řešení „cikánské otázky“ se u nás bohužel nesmí mluvit, neboť je za to „kriminál“. Do krajnosti jde příspěvek, ve kterém příspěvatel uvádí: „čau... teď jsem si představil jak si u řezníka na rohu kupuji 20 deka romky... doktor lector.“ Tento příspěvek redakce nesmazala, ačkoliv se pod článkem objevil pouze 20 minut po jiném příspěvku, který redakcí smazán pro porušení etického kodexu Parlamentních listů byl (co bylo jeho obsahem, nebylo možné zjistit).

Závěr

Rok 2015 zaznamenal v oblasti přístupu k diskuzím a jejich moderaci značné změny. V případě zkoumaných serverů se změna nejvíce dotkla serveru Aktuálně.cz a Blesk.cz. Obecně se dá říci, že oba zmíněné servery svůj přístup k diskuzím zpřísnily, a to především tím, že přistouply ke strate-

gii neotevírání diskuzí pod „výbušnými“ tématy, jako jsou například Romové, uprchlíci, muslimové, Rusko-ukrajinský konflikt apod. Pro tuto změnu se nabízí dvě vysvětlení. Jedním je uprchlická krize, mající za důsledek značný nárůst nenávistných komentářů. Druhým pak dva průlomové soudní rozsudky, ke kterým v této oblasti došlo v červnu a v říjnu roku 2015. V prvním případě se jednalo o rozsudek, jímž Evropský soud pro lidská práva potvrdil odpovědnost provozovatele estonského internetového portálu Delfi za urážlivé komentáře svých uživatelů. V druhém případě se jednalo o výše již zmiňovanou kauzu, ve které se úspěšně soudil Jaroslav Suchý se společností Our Media.

O charakteru a moderaci diskuzí v případě sledovaných internetových médií se dá obecně říci, že nejlépe se daří diskuze moderovat na serveru iDnes.cz. Ačkoliv uživatelé mohou otevřeně diskutovat ke všem tématům, a množství příspěvků je tedy značné, moderátorům tohoto serveru se podařilo docílit toho, aby se diskutující chovali relativně slušně a vyjadřovali se k věci. Přestože mnohé komentáře objevující se pod kontroverzními tématy (uprchlíci, islám, Romové) jsou tzv. „na hraně“, ty explicitně nenávistné, s ohledem na množství komentářů, nijak časté nejsou. Za tímto „úspěchem“ stojí poměrně komplikovaná moderační strategie, spočívající na principu budování komunity loajálních čtenářů a diskutérů prostřednictvím věrnostního programu. To vše je doplněno o časové omezování diskuzí a jejich zavírání v případě, že se diskuze vyvine nežádoucím směrem.

Také na serveru Aktuálně.cz se nenávistné a urážlivé příspěvky daří eliminovat, nebo alespoň snižovat jejich počet. Napomáhá tomu zejména fakt, že k některým kontroverzním tématům se na Aktuálně.cz diskuze vůbec neotevívá.

Na serveru Blesk.cz je možno diskutovat anonymně přímo pod články, nebo přes FCB profil. V případě anonymních diskuzí se objevuje velké množství porušování pravidel nastavených provozovatelem webu. Lidé se v diskuzích vzájemně urážejí, používají vulgární slovník a neobvyklé nejsou ani nenávistné projevy. I když jistá regulace, formou mazání nevhodných příspěvků, na webu probíhá, je zřejmé, že se jedná o příklad nezvládnutého moderování.

Také v případě serveru Parlamentní listy k mazání nevhodných příspěvků a blokaci uživatelů dochází jen velmi výjimečně. Děje se tak i přesto, že mnoho příspěvků na tomto serveru je nenávistných, porušujících nejen etický kodex diskutujícího serveru Parlamentní listy, ale často i zákon.

Zdaleka nejhůře je ale na tom portál Krajské listy.cz, který žádné komentáře nemaže, a to i přesto, že se často jedná o příspěvky extrémně nenávistné a protizákonné.

KAUZA CHARLIE HEBDO

Noviny: Aktuálně.cz + Blesk.cz, Krajské listy, IDnes.cz, Parlamentní listy

Datum publikace: 7. 1. 2015, 12:20

Titulek: Útok v Paříži. Střelbu v sídle časopisu nepřežilo 12 lidí

Html odkaz: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/pri-strelbe-v-sidle-casopisu-zemrelo-10-lidi>

Počet komentů: původně 2454 – zůstalo 263

Počet lajků: není možné zjistit

Další sociální sítě, sdílení: není možné zjistit

Kauza Charlie Hebdo ve vybraných médiích

Dne 7. 1. 2015 došlo v Paříži k ozbrojenému útoku na redakci satirického časopisu Charlie Hebdo. Útok si vyžádal 12 mrtvých a 10 zraněných. Útočníky byli dva bratři, kteří při útoku vykřikovali hesla typu: „pomstili jsme proroka Mohammeda“, nebo „Alláh Akbar“ (Alláh je veliký). Mezi zavražděnými byli také dva policisté, z toho jeden muslimského vyznání. Charlie Hebdo je magazín publikující provokativní, protinábožensky a levicově zaměřené komiksy, vtipy, fejetony a reportáže, vzbuzující často kontroverzi a rozporuplné reakce veřejnosti. V jednom z vydání v r. 2011 byla otištěna karikatura proroka Mohammeda, což vedlo k vypálení tehdejšího sídla redakce neznámými pachateli.

Následující kapitola se podrobněji věnuje kauze Charlie Hebdo. Sleduje, do jaké míry je tato kauza reflektována v pěti vybraných internetových médiích, v jakých sekcích se k této kauze nejčastěji odkazuje, zda se k této kauze váže významné množství komentářů, zda se mezi těmito příspěvky objevují nenávistné projevy a jak je na ně reagováno ostatními diskutujícími.

Aktuálně.cz

Aktuálně.cz o události poprvé informovalo 7. 1. 2015 zprávou nesoucí titulek Útok v Paříži. Střelbu v sídle časopisu celkem nepřežilo 12 lidí. Zpráva je psaná věcně, bez emocí, s cílem informovat. Objevuje se v ní však zavádějící informace, kdy autor článku uvádí, že magazín byl známý tím, že si dělal legraci z radikálního islámu, což není zcela korektní, neboť magazín si dělal legraci z islámu jako takového, nikoliv pouze z jeho radikální odnože. Na článek navazuje online reportáž, která končí vstupem v 5:25 ze dne 8. 1. Reportáž, jež je psaná v podobném duchu jako úvodní zpráva, je koncipována jako „pětivrstevná“, s následujícími vstupy: důležité události, Twitter, komentáře, zajímavosti, aktuálně.cz, které se prolínají.

Pravidla diskutování

Přístup k diskuzím na serveru Aktuálně.cz zaznamenal za poslední dva roky značné změny, které by se daly charakterizovat větším omezením diskuzí i důsledností v otázce jejich moderace. Od roku 2014 server Aktuálně.cz využívá software Disqus a diskuze jsou otevírány pouze pod „nevýbušnými“ té-

maty³³. Nediskutuje se například na téma uprchlíci, Ukrajina nebo islám. Uzavřená je diskuze i u většiny článků týkajících se Romů. Na stránkách serveru se píše, že „Aktuálně.cz má zájem poskytovat prostor jen korektně a slušně vedené debatě“ a že „příspěvatelé se svým vstupem do diskuze zároveň zavazují k dodržování „Kodexu diskutujících“³⁴. V tomto kodexu jsou „příspěvky podněcující k násilí vůči konkrétním lidem nebo skupinám obyvatelstva a k rasové, etnické a náboženské nenávisti“ označené jako zakázané. Při nedodržení pravidel se diskutér vystavuje riziku, že příspěvek bude moderátorem „skryt“. Při opakovaném porušení kodexu může být přístup do diskuzí zablokován úplně. Monitoring diskuzních článků ukázal, že tato strategie přinesla serveru v oblasti potírání nenávistných projevů výsledky. Nenávistné komentáře se téměř nevyskytují, a pokud ano, jsou velmi záhy smazány. Pravděpodobně i díky možnosti poskytované (i neregistrovaným) čtenářům nevhodné příspěvky nahlašovat. Na druhou stranu je ovšem nutno uvést, že u velké části příspěvků se diskuze vůbec nepřipouští (tedy neotevřít). Obě tyto skutečnosti tak pravděpodobně vedly k úbytku diskutérů, kteří zprísňení pravidel diskutování nesou velice nelibě, což je patrné z reakcí v monitorovaných diskuzních fórech.

Charakter diskuzí k článkům týkajícím se kauzy „Charlie Hebdo“

V diskuzi pod článkem a online reportáží bylo k 31. 3. 2015 celkem 2454 komentářů. Po dočasném uzavření diskuzí na tomto serveru a grafické úpravě stránek se pod článkem objevilo již pouze 263 komentářů. Po změnách, k nimž na serveru došlo při přechodu na nový systém, byla většina příspěvků redakcí bez uvedení důvodu zpětně odstraněna, přestože většina z nich nenávistného charakteru nebyla. Příspěvků, které by odpovídaly definici „nenávistného projevu“, se v diskuzi objevilo pouze několik. Uvést lze například odstraněný příspěvek: „Když už popravit, tak jedine formou sebevraždy, jako reality show na Al-Jazeera. Mohli by třeba držet lano od gilotiny v ruce do zemdlení. Korán je ohledně sebevraždy nekompromisní a břit namočit ve vepřové krvi.“ Příspěvky byly nejpravděpodobněji odstraněny proto, že diskuze se velmi rychle odchytila od hlavního tématu (teroristické útoky) k problematice Romů a komunismu (bolševiků), a to již v rámci první desítky komentářů. Zároveň se reakce staly velmi osobními a diskutující začali napadat a urážet především sebe navzájem. K 31. 10. 2015 na serveru Aktuálně.cz k tématu Charlie Hebdo vyšlo celkem 178 článků. Největší počet článků byl publikován do konce ledna, kdy zájem o kauzu postupně začal opadávat, jak ze strany reportérů, tak ze strany diskutujících. Poslední článek byl publikován dne 31. 10. a týkal se odsouzení radikálního muslima v Norsku, který útok v Paříži schvaloval. Diskuze k tomuto článku nebyla otevřena.

Blesk.cz

Kauza Charlie Hebdo byla dominující zprávou i na serveru Blesk.cz, který ji pojal, podobně jako Aktuálně.cz, formou online reportáže. V diskuzním fóru pod touto reportáží se objevilo celkem 866 příspěvků. Sdílená byla reportáž 4krát a „lajkována“ 20krát. Na tomto serveru je Charlie Hebdo uvedeno jako jedno z klíčových témat-hesel, která můžete zadávat do vyhledávače. Celkem bylo k 30. 7. 2015 na tomto serveru zveřejněno přes 50 článků vztahujících se k tématu Charlie Hebdo. Nejvíce jich bylo publikováno v měsíci lednu, kdy se objevilo i nejvíce komentářů v diskuzích. V dalších měsících se frekvence článků ke kauze snížila a zájem o téma opadl i mezi diskutujícími. Jednotlivé diskuzní příspěvky jsou často plné sprostých slov a urážek, většinu z nich však

³³ v tomto roce bylo při přechodu na nový systém dočasně možné diskutovat pouze přes tzv. „diskuzní fórum“. Volná diskuze byla uzavřena a diskuzní příspěvky se posílaly přímo redakci

³⁴ www.aktualne.cz/kodex-diskutujicich/

nelze podle výše uvedených kritérií označit za nenávistné. Diskutující v nich nejčastěji urážejí sebe navzájem. Poslední článek vyšel 17. 7. a píše se v něm o rozhodnutí redakce nekreslit v budoucnu žádné karikatury proroka Mohammeda. Jako autor článku je uveden mb. Článek byl 95krát sdílen na Facebooku a jednou na Twitteru. Komentáře se neobjevily žádné.

Krajské listy

Server Krajské listy o samotné události nijak neinformoval. První článek k tématu Charlie Hebdo se objevil až druhý den v podobě emotivního komentáře Oldřicha Szabana, novináře a spolupracovníka redakce. Články k tématu lze na tomto serveru vyhledávat pod heslem „masakr v Paříži“. Celkově těchto článků najdeme patnáct, všechny v rubrice Novinky. Většina z nich však pouze k Charlie Hebdo odkazuje. Převážně propagují názory známých osobností, které se domnívají, že islám je největší zlo, jemuž v současné době Evropa musí čelit. Názory protichůdné (vystoupení Tomáše Halíka) jsou naopak zesměšňovány. Poslední článek, který k tématu odkazuje, je z února 2015 a týká se zastřelení 8 lidí v Českém Brodě. Odkaz na událost se objevuje přímo v jeho titulku: „Připadal jsem si jako v Charlie Hebdo,“ třásl se hrůzou po masakru v Uherském Brodě přímý svědek. Osm mrtvých, rukojmí a sebevražda, Česko je v šoku. Pozůstalí dostanou odškodnění. I přes autorovu „hozenou rukavičku“ se až na jednoho nikdo z diskutujících k teroristickému útoku v redakci Charlie Hebdo nevyjadřuje. Podobně to funguje i u ostatních článků, které jsou vesměs jednostranné a často manipulativní. Ačkoliv se v nich autor jednoznačně snaží prosadit svůj pohled na věc, zjevně ne vždy se mu to daří, což je zřejmé z diskuzí, kde lze nalézt i příspěvky, které se snaží o prosazení vyváženějšího pohledu. Nejvíce diskutovaným příspěvkem k tématu Charlie Hebdo se stal text Znamý novinář JXD řekl nahlas, o čem se dosud jen šeptalo. Čeká nás totiž velká válka s islámem ze dne 7. 1. 2015, pod kterým se objevilo 87 komentářů. Kromě velkého množství příspěvků, jež se vůbec netýkají tématu (zmiňuje se komunismus, Romové apod.), zde najdeme velmi urážlivé a nenávistné komentáře. Nejčastěji se jedná o výzvu k akci a vyhrožování fyzickou likvidací nebo odsunem.

Parlamentní listy

Do popředí se podobně jako na Aktuálně.cz a Blesk.cz dostala kauza Charlie Hebdo i na serveru Parlamentní listy. Pod klíčovým slovem na stránkách tohoto serveru naleznete k 31. 10. 2015 celkem 231 článků, přičemž poslední byl zveřejněn 18. 9. a týká se karikatury zobrazující utopeného syrského chlapce. Veškerá diskuzní fóra k tomuto tématu byla na webových stránkách v době monitoringu uzavřena, a nebylo proto možné podrobit je analýze.

iDnes.cz

Kauza Charlie Hebdo byla dominující zprávou i na serveru iDnes.cz, který ji také pojal formou online reportáže. Pod touto reportáží se objevilo celkem 3507 diskuzních příspěvků. Většina z nich slušných, nenávistné poznámky se vyskytly pouze ojediněle (nejčastěji vyzývaly muslimy k tomu, aby odtáhli z Evropy). Diskutující mohli přispívat do 11. 1. 2015, poté byla diskuze uzavřena. Jako klíčové heslo, podle něhož lze články k tématu na serveru vyhledávat, slouží „útok na francouzský deník Charlie Hebdo“ a „Charlie Hebdo“. Těchto článků vyšlo k 31. 10. 2015 celkem 199 (z toho 9 je z období předcházejícího danou událost). Převážná většina článků sleduje bezprostřední vývoj událostí. Poslední příspěvek s odkazem na toto téma byl publikován 14. 10 a informuje o finančních potížích redakce.

Pokud jde o rubriky, většina článků byla uveřejněna v rubrice zprávy, 7 v rubrice kultura, 3 v rubrice sport, 2 v rubrice ekonomika a 1 v rubrice cestování. Obecně se dá říci, že se diskutující chovají slušně, vulgarismy nejsou časté a nenávistné komentáře se vyskytují pouze výjimečně. Nežřídká se objevují protichůdné názory a trollové jsou vyzýváni, aby přestali. K diskreditaci opačných názorů je nejednou používán humor a zesměšňování.

Závěr

Obecně lze říci, že útoky na redakci Charlie Hebdo v Paříži vyvolaly mezi českými čtenáři a diskutéry nebývalou reakci. Z analýzy společnosti Yeseter Now, zpracované pro projekt Hate Free, vyplývá, že ačkoliv se počet diskuzních příspěvků na téma menšin obvykle pohybuje kolem 60–100 000, v lednu příspěvků bylo těsně pod hranicí 180 000. Debata o muslimech vzrostla více než desetinásobně a výrazně zastřela tradiční takzvanou romskou problematiku³⁵. Jejich prim však netrval dlouhou dobu a již v měsíci únoru se začal trend narovnávat „ve prospěch“ Romů. Kauza se dostala do popředí zájmu také v případě výše uvedených médií. Nejvíce se o ní psalo na serveru Parlamentní listy (231 příspěvků), nejméně pak na Krajských listech (15 textů). Nejdiskutovanějším článkem se stala reportáž na serveru iDnes.cz, pod kterou se objevilo 3507 komentářů, o něco méně komentářů (2254) se vyskytlo pod reportáží publikovanou na serveru Aktuálně.cz. Články se objevovaly po celý měsíc leden, začátkem února však zájem o téma začal opadat.

³⁵ www.hatefree.cz/analyza-homoklady-musulmani-a-tmavocesni-online

NENÁVISTNÉ PROJEVY V ONLINE DISKUZÍCH A JAK JE ZVLÁDNOUT?

Cíle a metody

Předkládaný text vychází z analýzy 16 kvalitativních, polostrukturovaných rozhovorů, doplněných o rešerši odborné literatury a čtyřměsíční monitoring diskuzních fór na internetu. Výběr médií a respondentů se řídil podle jejich ochoty se do výzkumu zapojit. Rozhovory tak proběhly se zástupci Aktuálně.cz, iDnes.cz, Novinky.cz, A2larm, Český rozhlas, Deníku Referendum a týdeníku Respekt. Další rozhovory poskytli zástupci neziskových organizací Romea.cz, Nesehnutí a Člověk v tísni, zástupci vládního projektu Hate Free Culture, společnost Yeseter Now a zástupce Ministerstva vnitra ČR (Policie ČR). S ohledem na etické požadavky výzkumu byla zachována anonymita respondentů. Vzhledem k žádosti některých redaktorů nebudou dále ve spojitosti s konkrétními médii uváděny ani některé další specifické informace. Vzhledem k velikosti výzkumného vzorku není možné výsledky výzkumu zevšeobecňovat. Jeho cílem bylo popsat některé procesy více do hloubky a získat údaje, které by mohly posloužit jako podklad pro další zkoumání. Výsledky výzkumu byly dále využity při formulaci konkrétních doporučení pro novináře a při zpracování metodiky pro střední školy věnující se problematice nenávistných projevů.

Úvod do problematiky a hlavní výzkumné otázky

To, co odlišuje internetová média od ostatních typů médií, je jejich vysoká interaktivita. Ta spočívá v tom, že jejich čtenáři mají určitou možnost prostřednictvím přímé komunikace³⁶ ovlivňovat konečnou podobu uveřejněného textu (Jiráková, Köpplová, 2003). Hlavním nástrojem této přímé komunikace je nejčastěji právě možnost účastnit se diskuzí probíhajících pod jednotlivými články. Lidé jejich prostřednictvím mohou svobodně vyjadřovat své názory a na oplátku se dozvědět něco o tom, co si o podobných tématech myslí druzí. Možnost vyslovit anonymně³⁷ svůj názor na jakékoliv téma však s sebou přináší i negativní jevy, mezi něž nepochybně patří i nenávistné projevy. Nabízí se zde proto otázka, v čem jsou internetové diskuze přínosné a zda tyto přínosy mohou vyvážit i negativa, která jsou s diskutováním na internetu dnes již prokazatelně spojena³⁸. Kromě otázky o přínosu diskuzních fór si následující analýza klade za cíl prozkoumat to, u jakých témat se v prostředí online diskuzí v Česku nenávistné komentáře nejčastěji objevují, jaké to může mít společenské dopady a jaké způsoby moderování diskuzí se nejčastěji v českých online médiích využívají.

Témata vyvolávající nenávistné reakce

Témata článků, jež vyvolávají negativní a nenávistné reakce čtenářů, jsou v závislosti na aktuálních politických událostech ve společnosti proměnlivá. Dle výpovědi respondentů se diskutující na konci roku 2014 ve svých nenávistných komentářích vedle Romů, nejvíce zaměřili na Rusko-ukrajinský konflikt. Naopak v lednu, po útocích na pařížskou redakci magazínu Charlie Hebdo, se nejdiskutovanějším tématem, kde se také nejvíce „hejtovalo“, stali muslimové a islámský terorismus. To potvrzuje i kvantitativní

³⁶ v diskuzích, prostřednictvím e-mailu, hlasováním, v anketách atd.

³⁷ rozuměno bez přímého kontaktu s ostatními diskutujícími a čtenáři

³⁸ mezi nejnovější studie upozorňující na negativní dopad nenávistných komentářů na psychickou pohodu uživatelů sociálních sítí patří výzkum realizovaný na univerzitě La Sapienza v Římě v roce 2014: <http://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1408/1408.3550.pdf>; studie prokazující souvislost mezi nárůstem nenávistných a rasistických projevů a nárůstem trestné činnosti páchané z nenávisti vznikly například v USA: http://questromworld.bu.edu/wise2013/files/2013/12/wise20130_submission_35.pdf

analýza, kterou firma Yeseter Now zpracovala pro projekt Hate Free Culture. V ní se uvádí, že muslimové v tomto období (leden–březen 2015) dokonce „předběhli“ Romy, kteří jsou obvykle v prostředí internetových diskuzí dominantním tématem jak negativního, tak nenávistného komentování³⁹. Podle uvedené analýzy se o tématu muslimové komunikovalo zejména na Facebooku a na zpravodajském serveru iDnes.cz. Velký podíl na tomto jevu má zejména skupina Islám v České republice nechceme, která má přes 140 000 příznivců a jejíž členové jsou aktivními blogery na zpravodajském serveru iDnes.cz (Kučera, 2015). Od vypuknutí tzv. „uprchlické krize“ (v květnu roku 2015) se výrazně zastoupeným tématem, jak ve zpravodajství, tak v diskuzích, stávají uprchlíci a migranti. Z monitoringu společnosti Yeseter Now pro měsíce květen a červen vyplývá, že ačkoliv většina komentářů na toto téma je negativnější a více nenávistná než na jakékoliv jiné téma, nejvyšší míru negativních nálad jako takových v tomto období na internetu stále sklízeli Romové, což potvrzují i výpovědi většiny respondentů. Ti se dále shodují také na tom, že zdaleka nejvíce nenávistných reakcí v souvislosti s touto menšinou vyvolávají články o rodině paterčat. Mezi více překvapivá témata, která v posledních měsících mezi českými diskutéry vzbudila vlnu nenávistných reakcí, patří například smrt Stanislava Grosse. Obecně se zase podle některých respondentů lidé nenávistně vyjadřují například na úkor lidí, kteří přišli o život v dopravních nehodách, nebo k tématu české zahraniční pomoci. Jak říká jedna respondentka: „Když něco z Česka nefunguje pro Čechy, ale funguje to pro lidi ze zahraničí, na to jsou lidé hodně hákliví.“ Stálíci negativního komentování jsou také sociální témata, která se obvykle velmi rychle stáčí k „problematice romské“. Několik respondentů se dokonce domnívá, že tendenci sklouznout k nenávistnému komentování v sobě nese téměř každá debata, ať už je článek na jakékoliv téma.

Někteří respondenti si také myslí, že existuje spojitost mezi nárůstem nenávistných komentářů vůči více skupinám. Tento názor podporují i výsledky výše zmíněné analýzy společnosti Yeseter Now⁴⁰. Jeden z respondentů to komentuje následujícím způsobem: „Ve společnosti je tendence pořád něco hejtovat, a když se skokově zvýší nenávist vůči jedné skupině, tak to má tendenci zesilovat i vůči jiným skupinám.“

S nenávistnými reakcemi se však respondenti výzkumu neseťkávají pouze v diskuzích pod zveřejněnými články, ale také v podobě útoku na jejich redakci jako takovou, nebo dokonce i na konkrétní členy redakce, včetně samotných respondentů. Jeden z nich například uvádí: „Ve chvíli, kdy se zastáváte menšin nebo uprchlíků, tak vás považují za zrádce. Reakce jsou různé: nadávky, urážky, občas přijde mail, že by se nám mohlo něco stát...“

Mají diskuze smysl?

Respondenti na otázku, jaký je smysl a přínos diskuzí, odpověděli různě. Většina však uvedla, že chtějí svým čtenářům poskytnout prostor pro aktivní zapojení a vyjádření vlastního názoru. Jeden z nich řekl, že je o smyslu diskuzí přesvědčen, a dodal: „Diskuze často článkům přináší přidanou hodnotu, ať už informačně (to pravda ne často), tak úhlem pohledu a tříbením názorů na danou problematiku.“ Hojně zastoupen byl například názor, že diskuze pomáhají lidem dostat se z jejich „bubliny“ a poznat jiné názory než ty, s nimiž se setkávají ve styku se sobě názorově blízkými jedinci. Zmíněna byla i přidaná hodnota určitých komentářů, které podle mínění některých respondentů mohou přinést zajímavé informace, poukázat na nové skutečnosti nebo upozornit autora článku / redakci na faktografickou chybu. Na druhou stranu se ale většina respondentů shodla také na tom, že hodnotných příspěvků,

³⁹ analýza se zaměřila na tři menšiny: Romy, muslimy a homosexuály; ke stažení: www.hatefree.cz/blo/analyzy/959-hejt-chuuna-podelit

⁴⁰ www.hatefree.cz/blo/analyzy/1049-analyza-verbez

keré by debatu někam posouvaly, je málo. K naplnění smyslu diskuze nepřispívá ani tzv. trolling, kdy se lidé (byť často v dobrém úmyslu) snaží prostřednictvím ironie shodit ostatní diskutující. Vede to k tomu, že nakonec nevíme, kdo za jakým názorem skutečně stojí a kdo to jen z legrace předstírá. Celá diskuze se tak rozpadá a ztrácí smysl. Někteří respondenti proto dodávají, že diskuze smysl mají pouze, pokud jsou regulované. Jeden z editorů významného českého média k tomuto dodal: „Principálně mít diskuze je dobré, mít nějakou zpětnou vazbu, ale není jednoduché je mít zvládnuté. Smysl je vybudovat a udržet si skupinu loajálních čtenářů a diskuze zde hrají roli.“ Podle redaktorů menších serverů i většiny dalších respondentů se úroveň diskuze v případě velkých médií daří udržet jen těžko. Jeden z respondentů k tomu podotkl: „Smysl je, aby se čtenář toho článku dozvěděl něco víc. Mám pocit, že u velkých serverů je diskuze jenom nástrojem zvýšení návštěvnosti. Přitáhnout lidi, kteří tam tlachají o nesmyslech. Někdo třeba ani nečte článek a jde rovnou diskutovat. Těm serverům to ale stačí, protože ten uživatel je na jejich stránkách. Vidí tam reklamy, může na ně kliknout, čte si to. Asi nemáme všichni stejné cíle. Samozřejmě jde o návštěvnost, když jde o server, který vydělává. Otázka je, kam až jít.“

Tento „ekonomický argument“, podle něhož jsou diskuze prezentovány jako nástroj zvyšování sledovatelnosti, nikdo z respondentů reprezentujících internetové noviny s velkým počtem čtenářů nepotvrdil. Všichni však připustili, že zvyšování čtenosti je jedním z důvodů, proč svým čtenářům umožňují na svých stránkách diskutovat. V případě menších novin tento argument není podle názoru většiny respondentů relevantní. Podle odhadu jednoho z nich by počet page views na jejich stránkách se zrušením diskuzí klesl o 2–4 % a návštěvnost by se tím významně neohrozila.

Další otázka, která se nabízí s ohledem na smysluplnost diskuzí, souvisí s tím, do jaké míry může charakter diskuze zpětně ovlivnit to, jak budou čtenáři článek vnímat. Někteří z respondentů se totiž domnívají, že k tomu dochází, a to celkem běžně. Vyloučeno není ani to, že neregulované diskuze plné rasistických a xenofobních komentářů ve čtenářích vzbudí nechuť a nedůvěru k daným internetovým novinám a přestanou články na nich se objevující z principu číst.

Mohou diskuze být společensky nebezpečné?

Ptát se můžeme nejen, zda diskuze odráží veřejné mínění, ale také zda mohou samotné diskuze ovlivňovat klima ve společnosti. Podle některých respondentů je diskuzím přikládán příliš velký význam. Jiní však upozorňují na to, že ačkoliv výkřik typu „cikáni do plynu“ někde v diskuzi pod článkem sice neznamená, že se někdo v tu ránu sebere a půjde vraždit Romy, jeho dopad na veřejné mínění přesto rozhodně nelze podceňovat. Obrovský význam v tomto ohledu má podle většiny respondentů zejména Facebook a některé populární blogy. „Je pravda, že do diskuzí už dneska nikdo normální snad ani neleze, chodí tam pořád ti stejní lidi, kteří mají potřebu se v něčem utvrzovat, a asi bych to nepřeceňoval. Velký vliv ale má Facebook, kde se takovýmto výrokům dostává široké publicity,“ říká jeden z respondentů a dodává: „S nástupem sociálních sítí nevzrostl rasismus, ale je mu dáván daleko větší průchod. Tyto výroky jednoznačně vytváří klima, ve kterém nějakému magorovi hrábne a toho Roma zavraždit půjde, vytváří to tak dojem, že jde o něco akceptovatelného a normálního.“ Jiný z respondentů jde ještě dál, když varuje, že nebudeme-li nenávistné a agresivní projevy na internetu postihovat, mohou lidé jednoduše nabýt dojmu, že to, co pronášejí na internetu, je v pořádku a ospravedlnitelné i v reálném životě.

Jeden z respondentů, který je příslušníkem Policie ČR a týmu, jenž má na starosti potírání rasistických a extremistických projevů, uvedl, že protiromské demonstrace, k nimž došlo v průběhu roku 2013, nabyly takového rozsahu právě díky internetu. Ten se pro lidi stal pojičkem, prostředkem k mobilizaci, utvrzení se ve vlastních názorech. „Každému je dnes jasné, že to je prostředek, jak lidi ovlivnit, a že jde o veřejný prostor. Projevy nenávisti nemohou mít proto na internetu místo,“ tvrdí další z respondentů. Na potřebě potírat jednotlivé nenávistné projevy v online diskuzích, aby se nevytvářel dojem, že jde o společenskou normu, se shodla většina ostatních respondentů. Otázku, jakým způsobem k tomu přistupovat, řeší následující kapitola.

Možnosti a přístupy k regulaci internetových diskuzí

Otázkou kultivace diskuzních příspěvků pod články a na sociálních sítích se v různé míře zabývá většina internetových publicistických periodik v Česku. Jak uvedl jeden z respondentů: „Je to vážný problém, který je na vzestupu, za poslední dva roky, v souvislosti s děním na Ukrajině, toto téma dostává větší společenskou významnost.“ Přístupy k řešení tohoto problému jsou různé a liší se podle toho, zda se jedná o příspěvky v diskuzních fórech, nebo na sociálních sítích. Roli zde však samozřejmě hraje zejména velikost a oblíbenost konkrétního média (počet čtenářů, jedná-li se o deník, či týdeník), frekvence a množství zveřejněných článků a s tím související počet diskutujících. Máme zde například zpravodajské servery jako Aktuálně.cz, Novinky.cz nebo iDnes.cz, na jejichž serverech se denně objeví 2000–7000 diskuzních příspěvků. Regulaci takového množství komentářů, které jsou postovány 24 hodin denně, nemůže zvládnout jeden člověk ani několik lidí jako okrajovou činnost při další redakční práci. To je důvodem, proč tato média najímají pracovníky, kteří se zabývají čistě a pouze moderací diskuzních příspěvků. Podle výpovědí respondentů se může jednat i o 4 osoby. Kromě nich se do moderace zapojují také redaktori, kteří mají na starosti jednotlivé rubriky, a případně i další osoby z redakce, nebo dokonce samotní autoři článku. Využívána je i spolupráce se čtenáři, kteří mají možnost aktivně upozorňovat na „závadný obsah“. V případě menších či názorových serverů se o moderaci/regulaci diskuzí starají především samotní redaktori. Jen výjimečně se zde setkáme s někým, kdo by měl v popisu práce pouze monitoring a moderování diskuzních příspěvků. V případě regulace u příspěvků pod články mají editoři a redaktori poměrně velký prostor pro uplatnění různých strategií. Hlavní otázkou, kterou je zpravidla potřeba vyřešit, je to, zda vůbec diskuze pod články otevírat.

Mít, či nemít diskuze?

Strategie úplného zrušení diskuzí pod články, respektive jejich neotevírání, nebyla v prostředí českých internetových médií až do dnešní doby příliš populární. S nárůstem negativních a nenávistných příspěvků v diskuzích od konce loňského roku se však postoj některých médií k této záležitosti začíná měnit. Příkladem může být postupné omezování diskuzí na populárním serveru Aktuálně.cz. Ten se na začátku roku nejprve rozhodl pro uzavření diskuzí na některá vybraná témata (Ukrajina, Romové, prezident Zeman). S vypuknutím uprchlické krize v létě 2015, kdy se nenávistné komentáře rozšířily, však postupně přidával témata další a v současné době je již možnost diskutovat na tomto serveru značně omezena. Pod vlivem uprchlické krize a nárůstu nenávistného komentování svou strategii postupně mění i další zpravodajské servery. Volně diskutovat se již nedá na serveru Respekt.cz, který

přijímá pouze komentáře, z nichž pak uveřejňuje jen ty nejzajímavější. Možnost anonymního diskutování přímo pod články velmi omezil také Blesk.cz, který místo toho nabízí čtenářům poslat podnět nebo připomínku přímo do redakce a anonymní diskuze již umožňuje pouze na nekonfliktní témata, nebo přes facebookový profil. Diskuze pod příspěvky se už dříve (v roce 2014) rozhodly zrušit některé lokální deníky. Například Mostecký deník k tomuto kroku přistoupil z důvodu překročení únosných mezí příspěvků, neboť „drtivá většina z nich obsahuje rasistické narážky, pomluvy nebo vulgární urážky konkrétních lidí“⁴¹. K dalším internetovým novinám, které neumožňují čtenářům diskutovat již delší dobu, patří Britské listy nebo bulvární deník Super.cz.

K méně radikálnímu řešení problému regulace diskuzí patří jejich neotevírání v případě kontroverzních témat. K tomuto kroku se kromě již zmíněného deníku Aktuálně.cz odhodlal například také server Novinky.cz a Blesk.cz. Posledně jmenovaný deník však diskuze neuzavřel úplně, nýbrž poskytl čtenářům možnost zaslat k daným článkům komentář či připomínku přímo do redakce. Server iDnes.cz. sice diskuze otevírá vždy, v případě jejich nežádoucího vývoje je však někdy uzavře.

Možným řešením je také časové omezení diskuzí, které se povolí pouze na určitou krátkou dobu (třeba 24–48 hodin), po kterou se čtenáři budou moci k textu vyjadřovat. Po uplynutí této lhůty se diskuze uzavírá a vstupovat do ní již není možné. Mezi českými deníky toto využívá například iDnes.cz.

S novou a v českém prostředí ojedinělou strategií v tomto roce přišel, po vzoru některých zahraničních médií, týdeník Respekt.cz. Ten klasické diskuze zcela zrušil a nahradil je moderovanými komentáři a názory, které jsou redakci zasílány předem. Ojedinělý je i přístup Českého rozhlasu, který po vzoru BBC umožňuje diskutovat pouze ojediněle a na vybraná témata. Podobně postupuje v některých případech i Blesk.cz.

Technické možnosti regulace – způsoby moderování diskuzí

Existují různé způsoby, jak lze technicky moderaci diskuzí provádět. To, co většinu redakcí spojuje, je skutečnost, že na příspěvky reagují až poté, co jsou zveřejněny. Jen výjimečně postupují tak, že by příspěvek před jeho zveřejněním četli, případně rovnou upravili, či smazali. K usnadnění práce moderátora slouží různé systémy, které lze v tomto případě využít. V Česku mezi ten nejpoužívanější patří Disqus. Některé redakce však používají vlastní systém.

Využití komentářové služby Disqus

Služba Disqus je systém, který v současné době využívá řada médií. Mezi prvními, kdo tuto službu u nás začaly používat, byly Rozhlas.cz (od roku 2011), Respekt.cz (dočasně do roku 2015) a zpravodajský server ČTK (od roku 2012). Postupně se k nim ale přidaly i další, jako například Aktuálně.cz (od roku 2014), Romea.cz (od roku 2015) apod. Jedná se o poměrně propracovaný systém, který editorům významně usnadňuje jejich práci s regulací diskuzních příspěvků. Zjednodušeně se dá popsat jako automatický filtr komentářového spamu. Na jednotlivých redakcích je pak rozhodnutí, jaká slova budou chtít

⁴¹ http://mostecky.denik.cz/zpravy_region/mostecky-denik-rusi-diskuse-na-webu-prekrocily-meze-unosnosti-20141222.html

v komentářích zachytit. Komentáře, v nichž se daná slova objeví, jsou následně automaticky označeny a přesunuty do rubriky „podezřelých“ komentářů, se kterými pak editor podniká další kroky. Seznamu nežádoucích slov se říká „blacklist“. Obvykle se však jedná o cca 20–30 nejběžněji používaných nevhodných slov. Některé blacklisty mohou být ovšem i velice dlouhé a vzhledem ke „kreativitě“ diskutujících je potřeba je stále upravovat a rozšiřovat. Pochopitelně ne všechny nenávistné výroky lze prostřednictvím blacklistů zachytit. Některé výroky se mohou zprvu jevit jako neškodné a jejich nepřijatelnost se ukáže až v kontextu celé věty nebo předchozího příspěvku. Diskutérovi, který se ocitne na tzv. černé listině, může být například úplně zablokován účet. Je však zřejmé, že se jedná o časově a finančně náročnou činnost, jejíž efektivnost nelze nikdy 100% zaručit. V případě, že se člověk zaregistruje do programu Disqus, získává automaticky přístup do všech diskuzních fór provozovaných médii, která tento systém využívají. Zároveň je ovšem také daleko více „pod dohledem“. Každý čtenář (i neregistrovaný) má možnost při kliknutí na své jméno zjistit, kolikrát a kde přispíval, včetně toho, co psal. Služba Disqus poskytuje uživatelům řadu výhod, současně ale vzbuzuje také mnoho otázek. Například souvisejících se skutečností, že jde o službu, která je poskytována zadarmo, nebo s faktem, že správce tohoto systému v podstatě disponuje velmi širokou databází uživatelů, o nichž ví, na jakých webech nejčastěji diskutují, a tato databáze je veřejně přístupná.

Používání vlastního systému

Vedle služby Disqus některá média (například Novinky.cz, iDnes.cz) používají svůj vlastní nezávislý systém, který funguje na podobném principu, například v otázce vytváření seznamu „zakázaných slov“ apod. Podrobnější informace o jeho fungování ovšem nejsou dostupné.

Další způsoby moderování diskuzí

Mezi méně využívané možnosti patří ruční mazání bez technických pomocníků typu Disqus. Další variantou je aktivní zapojení dalších aktérů (novinářů, čtenářů), nebo nepříliš obvyklá praxe, která spočívá v napsání první reakce samotnými editory.

Otázka registrace

Ve snaze o kultivaci diskuzí byla postupem času v jednotlivých médiích zpřísněna také čtenářská registrace nutná pro zapojení do diskuze. Mezi prvními se k tomuto kroku uchýlil již zmíněný server Novinky.cz (2009)⁴², který zavedl poměrně komplikovanou korespondenční registraci. Dnes však tímto způsobem fungují téměř veškerá internetová média. Rozdíl je pouze v tom, zda dovolí diskutujícímu vystupovat pod pseudonymem, či zda vyžadují skutečné jméno a registraci přes facebookový profil. Povinnost diskutovat pod skutečným jménem zavedl například server iDnes.cz poté, co se neosvědčil Kodex diskutéra. Možností, kterou česká internetová média zatím nevyužívají, je také vybírání poplatků za poskytnutí možnosti diskutovat.

⁴² www.novinky.cz/domaci/160046-diskuse-na-novinkach-ceka-vyrazna-zmena.html

Alternativní přístup: Budování komunity

Jak bylo uvedeno výše, většina respondentů výzkumu se shodla na tom, že mít diskuze je z principu dobré a že uzavírání diskuzí není směr, kterým by se chtěli vydat. Smyslem diskuzí podle mnohých není pouze získání zpětné vazby, ale také budování komunity. Udržet diskuze v takové rovině, aby čtenáři druhým svým příspěvkem něco skutečně přinesli, však není jednoduché a bez regulace vesměs nemožné. Jeden z respondentů uvedl: „Diskuzi bereme jako součást našeho webu. Měla by čtenáři něco přinést. Z tohoto důvodu se snažíme mazat a blokovat nejen veškeré rasistické komentáře porušující zákon, ale i takové, ve kterém diskutující uráží autora, nebo sebe navzájem.“ Zároveň však připouští, že se mu to daří zejména s ohledem na malý počet komentářů, jichž bývá kolem dvou stovek denně. Jak tedy podpořit seriózní diskutující a vybudovat komunitu, když podle mínění většiny respondentů velká část lidí komentujících na jejich serverech články o skutečnou diskuzi příliš nestojí? Jak přitáhnout ty „slušné a seriózní“ diskutéry, kteří by k tématu měli co říci? Podle několika respondentů je důležité, aby média rezignovala na marketingovou strategii, kdy se snaží získat co nejvíce čtenářů v co nejkratší době, a zaměřila se na změny kvalitativního charakteru – budování komunity loajálních a slušných čtenářů. Toho lze dosáhnout pouze tím, že se budou diskuze velmi aktivně moderovat. Ve chvíli, kdy se nastaví nějaký standard a komunita se etabluje, začne vše fungovat samoregulačně. Podle některých respondentů je příkladem, že je něco takového možné, český server NYX nebo Hate Free Culture, kde se podařilo nenávistné a nesmyslné komentáře téměř eliminovat. Pokud jde o zpravodajské servery sledované v rámci monitoringu, tak relativně dobře se v tomto ohledu daří i serveru iDnes.cz, kde se sice diskutující navzájem uráží, celkem dobře se tu však daří eliminovat nenávistné projevy. Podobně je na tom Aktuálně.cz. Jestli se však v tomto případě dá mluvit o budování komunity, je s ohledem na omezené možnosti komentování na tomto serveru diskutabilní. Moderace však není pouze o striktním mazání a blokování uživatelů, ale spíše o tom, dát najevo, co je neakceptovatelné a co naopak velmi přínosné. Jak říká jeden z respondentů výzkumu, v konečném důsledku se i touto strategií zvyšuje čtenost, a to z toho důvodu, že seriózní diskuze podněcují chuť k přečtení článku a dohledávání dalších informací. Podle některých respondentů je chybou také rušení anonymity a zavedení složitých registrací. Komplikované registrace a odanonymizování totiž neodradí pouze hejtery a trolly, ale také seriózní diskutující, kteří by mohli diskuzi strhnout jiným směrem. Tipy na to, jak vybudovat komunitu a podpořit kvalitní diskurz v diskuzích (generovat kvalitní diskurz), jsou popsány v kapitole Doporučení.

Případ Facebook

Možnosti regulace diskuzních příspěvků na Facebooku se od způsobů a možností regulace diskuzí pod články výrazně liší. Je to dáno zejména tím, že čtenáři články komentují ze svých facebookových stránek, které mohou spravovat a regulovat jen oni sami. Redakci tak v podstatě zbývá pouze několik málo omezených možností. Nejčastěji editoři postupují tak, že nevhodný příspěvek na svých facebookových stránkách jednoduše skryjí. V tomto případě se příspěvek skryje ovšem pouze na stránkách redakce. Na stránkách diskutujícího zůstává viditelný, stejně jako zůstává viditelný i pro jeho facebookové přátele. Další možnost, která se nabízí, je komentování jednotlivých reakcí samotným editorem (správcem stránek). Tuto možnost editoři využívají pouze výjimečně. „Zasahuji občas, když jsou to věci, které lze odvrátit jednou větou. Nebo jednou otázkou, kterou lze člověka přimět, aby nad tím, co napsal, přemýšlel,“ říká editorka jednoho populárního českého deníku a doplňuje: „Když zachytil komentář, o kterém vím, že povede k zbytečnému řetězení nenávistných reakcí, tak také zasáhnu, ve snaze to uklidnit.“ Z většiny výpovědí vyplývá, že editoři zasahují i v případech, pokud se nenávist obrací přímo proti nim nebo redakci. Určitý druh regulace lze spatřovat též v pozitivním hodnocení zajímavých a věcných příspěvků prostřednictvím tzv. „lajkování“. Jak ovšem uvádí jeden z respondentů, aby to mělo větší váhu, tak by bylo zapotřebí, aby se k tomu připojila celá redakce.

Samotný Facebook na svých stránkách uveřejňuje „Zásady komunity“, kde jsou mimo jiné popsána také pravidla regulace nenávistných projevů. Uvádí se zde, že odebrány budou: „slovní projevy, mezi něž se řadí obsah, který přímo útočí na základě: rasy, etnické příslušnosti, národnostního původu, náboženského vyznání, sexuální orientace, pohlaví, genderové identity nebo vážného tělesného postižení či choroby.“ A dále, že „přítomnost a prezentace organizací a lidí, kteří propagují nenávist vůči těmto chráněným skupinám, není na Facebooku povolena“. Současně je zde však uvedeno, že „někdy lidé sdílí obsah s nenávistnými slovními projevy nějaké osoby s tím cílem, aby na situaci poukázali nebo na ni upozornili ostatní uživatele. Pokud se jedná právě o takový případ, očekáváme od uživatelů, že jasně vyjádří účel, který nám pomůže lépe porozumět tomu, proč daný obsah sdílí.“ Mnozí se ovšem domnívají, že sociální síť Facebook nepostupuje proti nenávistným projevům dosti razantně. Nejvíce se v poslední době v této otázce angažuje jednoznačně Spolková republika Německo prostřednictvím ministra spravedlnosti Heiko Maase. Ten v srpnu tohoto roku zaslal vedení Facebooku dopis, ve kterém požaduje, aby přehodnotili svou politiku vůči rasistickým a xenofobním příspěvkům, namířeným na uprchlíky, a přistupovali k nim stejně, jako přistupují k příspěvkům zobrazujícím nahotu (The Telegraph, 2015). Vedly ho k tomu opakované žhářské útoky na ubytovny s uprchlíky v Německu, jimž předcházely štvavé kampaně na Facebooku (Kabátová, Lidové noviny). Výsledkem schůzky, kterou s evropským ústředím společnosti svolal, je zřízení pracovní skupiny „Task force“ na německé odnoži Facebooku, finančně podporované ministerstvem. Pracovní náplní této skupiny je evaluace nenávistných projevů na internetu, přičemž sledovat se má zejména to, zda jsou, či nejsou tyto výroky v rozporu s německým zákonem. Současně Facebook přistoupil také k vlastním krokům a svolal schůzku, na níž pozval představitele lokálních komunit, s cílem najít řešení této „komplexní“ otázky. Zároveň představil svou politiku, která upřednostňuje podporu „proti-výroků“ (counter speech) oproti mazání problematických komentářů. V podstatě to znamená, že záměrem Facebooku je podpořit své uživatele v tom, aby ještě více komentovali. Tvůrce Facebooku se také domnívá, že jeho prostřednictvím

„lidé můžou zpochybňovat myšlenky, zavedené zvyklosti nebo postupy. Takové diskuze můžou rozvířit debatu a přispět k většímu porozumění.“ Je otázkou, zda cílem je proklamované posílení nezávislé politické debaty u kontroverzních otázek, nebo se jedná o promyšlenou obchodní strategii.

Vliv Facebooku je dnes obrovský a posílení jeho vlivu bude v budoucnosti nepochybně pokračovat. V květnu tohoto roku devět vydavatelských domů (The New York Times, BBC News a Bild, National Geographic, BuzzFeed, NBC News, The Atlantic, The Guardian a Spiegel) uzavřelo smlouvu se společností Facebook, ve které se zavázaly, že budou některé zprávy zveřejňovat pouze prostřednictvím Facebooku. Nová služba se bude jmenovat Instant Articles. Vydavatelé budou moci buď sami vkládat do článků reklamu, prodávat ji a ponechají si všechny příjmy z reklamy, nebo umožní Facebooku, aby reklamu prodal on a ponechal si z ní 30 procent. Facebook rovněž umožní vydavatelům shromažďovat data o lidech, kteří články čtou⁴³.

⁴³ <http://byznys.ihned.cz/c1-64006020-facebook-presvedcil-media-aby-cast-obsahu-zverejnovala-primo-pres-socialni-sit-zapoji-se-bbc-i-spiegel>

ZÁVĚR

Cílem předkládaného materiálu bylo popsat pozitiva a negativa spojená s diskutováním na internetu, zmapovat způsob, jakým redakce českých internetových médií regulují nenávistné projevy v diskuzních fórech, a zamyslet se nad možnými dopady těchto projevů. Z rozhovorů se zástupci českých internetových médií vyplynulo, že problém nenávistných projevů v online diskuzích nebo na sociálních sítích je tématem, které zaměstnává většinu z nich. Co většinu z nich v této otázce dále také spojuje, je představa otevřenosti médií, která by čtenářům prostřednictvím diskuzních fór měla umožňovat svobodně a bez cenzury vyjadřovat své názory. Na druhou stranu se však také téměř všichni shodli na tom, že s nárůstem nenávistných komentářů má i tato otevřenost své meze. Stručně řečeno, většina se domnívá, že diskuze smysl mají, ale pouze tehdy, pokud jsou dobře zvládnuté, generují kvalitní obsah a je možné je vnímat jako přínosnou součást článku. To, čeho jsme svědky v současné době, je však spíše snaha o stále větší regulaci, než snaha o proklamovanou otevřenost. V případě zkoumaných serverů, se změny v přístupu k regulaci diskuzí, nejvíce dotkly serverů Aktuálně.cz a Blesk.cz., které zvolily strategii neotevírání diskuzí pod „výbušnými“ tématy a serveru Respekt.cz, který zavedl tzv. premoderaci, kdy o zveřejnění zaslaných příspěvků rozhoduje redakce předem. Kromě nárůstu nenávistného komentování pod vlivem uprchlické krize, může tento posun směrem k zpřísnění regulace diskuzí, souviset i s vývojem soudní praxe. Postihování nenávistných projevů na internetu, nebylo až doposud v soudní praxi České republiky příliš aplikováno. První podmíněný rozsudek padl teprve v roce 2012 a týkal se propagace nacismu na sociální síti Facebook. Následovalo podmíněné odsouzení bývalého poslance Otto Chaloupky v roce 2014 za urážlivé příspěvky o Romech na Facebooku a podmíněný trest pro Michala Kesudise v roce 2015, za projevovalí sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (afghánského Talibanu) a ze schvalování trestného činu na veřejné síti Facebook. Provozovatele internetových zpravodajských serverů však zasáhla až kauza z tohoto roku, ve které s žalobou na společnost Our Media (vydavatel Parlamentních listů) uspěl u Městského soudu v Praze aktivista Jaroslav Suchý, který vydavatele žaloval za rasistické urážky. Suchý nakonec uspěl až u Evropského soudu pro lidská práva a pravomocně vysoudil 150 tisíc korun (cca 5,5 tis. eur). Jistou roli v tomto ohledu pravděpodobně sehrál i precedens, ke kterému došlo v červnu 2015, kdy Evropský soud pro lidská práva potvrdil odpovědnost provozovatele estonského internetového portálu Delfi za urážlivé komentáře svých uživatelů.

Tento vývoj vzbuzuje otázku, kde je hranice mezi svobodou slova a ochranou před nenávistnými projevy. Znamená svoboda vyjadřování i svobodu vyjadřovat se nenávistně? Internet, včetně online diskuzí, v sobě skrývá potenciální hrozbu. Diskuze se odehrávají ve veřejném prostoru, což s sebou nese možnost ovlivnit vnímání lidí, a to i v negativním slova smyslu. Obsah, který je prokazatelně protiprávní, by proto neměl v diskuzích dostat prostor. Na druhou stranu, jak říká jeden z respondentů: „Pokud budeme proti lidem s nepřijatelnými názory postupovat tak, že jejich názor budto nezveřejníme, anebo smažeme, dosáhneme tak akorát toho, že si je proti sobě poštveme ještě víc,“ a dodává: „Editoři médií by se měli snažit diskuzi otevřít všem a jasně dávat najevo podporu těm, kteří se chovají slušně.“ Dá se předpokládat, že pokud by se toto

podářilo, mohli bychom nadále svobodně vyjadřovat svůj názor bez obav z umlčení a zároveň omezit množství nenávistného komentování. Je tato představa pouze naivní neuskutečnitelnou iluzí, nebo je to vykročení správným směrem? Omezování nenávistných projevů na internetu při využití všech dostupných prostředků, je nutné a důležité. Zároveň bychom však neměli zapomínat, že samotnou restrikcí žádoucí změny nedosáhneme. Nenávistné projevy vychází ze společnosti a jejího nastavení. Proto je potřeba nejenom zakazovat trestat, ale také vzdělávat a informovat o tom, jak škodlivé mohou dopady nenávistných projevů, nejen v individuální ale i v obecné rovině, být.

DOPORUČENÍ

Následující doporučení jsou určena zejména těm, kteří v redakcích mají na starosti moderování diskuzí. Vzhledem k tomu, že problematika diskuzních příspěvků není otázkou, kterou by měli řešit pouze moderátoři/administrátoři diskuzí, týkají se některá doporučení i dalších členů redakce.

Jak se neztratit v záplavě komentářů?

neotevírání diskuzí v případě kontroverzních témat

Některá témata jsou zdrojem častějšího nenávistného komentování než ostatní. Je proto na zvážení redakce, má-li smysl diskuzi k těmto tématům otevírat. Týká se to zejména situace, kdy k tématu vyjde více článků v krátkém časovém úseku. Zde je možné diskuze otevřít například pouze u jednoho z nich a jeho moderaci pak věnovat větší pozornost.

časové omezení diskuzí

Přispívání do diskuze lze povolit pouze na určitou dobu (třeba 24–48 hodin). Na časové omezení můžete diskutéry předem upozornit, aby se necítili zaskočení.

Způsoby moderace nenávistných příspěvků aneb jak generovat kvalitní text

moderování předem (pre-moderace)

Pre-moderování, kdy se komentáře neobjevují přímo pod textem, ale jsou zasílány nejprve do redakce, kde projdou selekcí nebo úpravami, je časově poměrně náročné. V diskuzích zároveň nebudí přílišnou důvěru, protože „selekční politika“ je zde zcela neprůhledná.

aktivní zapojení dalších aktérů (čtenářů, autorů článku)

Je možné do moderování diskuze zapojit samotné čtenáře/diskutéry a dát jim například možnost nahlašovat závadné příspěvky. Aktivní zapojení autora článku vyžaduje, aby byl obeznámen s moderačními technikami a přístupem praktikovaným v redakci.

odměňování a věrnostní programy

Generovat kvalitní text lze i pomocí věrnostních programů, kdy uživatelé disponují určitým počtem bodů, které jim mohou být navyšovány, nebo naopak odebírány v případě, že poruší diskuzní pravidla.

Technické možnosti moderování

Využití komentářového systému Disqus

Jedná se o automatický filtr komentářového spamu. Jednotlivé redakce si mohou samy určit, jaká slova budou chtít v komentářích zachytit. Komentáře, ve kterých se daná slova objeví, jsou následně auto-

matically označeny a přesunuty na černou listinu („blacklist“) a editor s nimi podniká další kroky. Ne všechny nenávistné výroky lze prostřednictvím blacklistů zachytit.

Používání jiného/vlastního softwarového systému

Ne u všech uživatelů budí systém Disqus důvěru, zejména proto, že správce tohoto systému disponuje velmi širokou databází uživatelů, o nichž ví, na jakých webech nejčastěji přispívají. Informace o tom, co, kde a jak diskutující komentují, je navíc veřejně přístupná. Na trhu existují ale i další softwarové systémy fungující na podobném principu. Jde například o systémy Livefyre, IntenseDebat, Google Plus Comments, Echo, Realditbit a další. Alternativně lze přistoupit i k vývoji vlastního systému.

Otázka anonymity

Ještě nedávno byla možnost v diskuzích vystupovat anonymně běžným jevem a zároveň i tím, co lidé k diskutování přitahovalo. Dnes je tato možnost jednotlivými médii značně omezována, například tím, že svým čtenářům umožňují diskutovat pouze přes facebookový profil, nebo pod vlastním jménem. Také otázka registrace se zkomplikovala a v některých případech se používá například i registrace korespondenční, kdy se diskutér přihlašuje pod heslem, jež mu přijde od redakce poštou. Obojí samozřejmě způsobilo odliv diskutujících, často bohužel i těch, jejichž komentáře patřily mezi ty kvalitní a konstruktivní. Aby k tomuto docházelo co nejméně, je dobré mít jednoduchou registraci a možnost zachovat anonymitu u témat, která si to „vyžadují“, jako je například homosexualita, domácí násilí, nemoc apod. V takovém případě bude ovšem potřeba vyřešit technické otázky ohledně existence dvou systémů diskutování.

Dobře nastavená pravidla

Pravidla diskutování, jimž se často říká kodex diskutujících, mohou fungovat pouze tehdy, jsou-li dobře nastavena a je-li vyžadováno jejich striktní dodržování. Pokud je kodex porušen, stačí příspěvek smazat s odkazem na jeho porušení. Žádné další argumenty nejsou potřeba.

Svoboda projevu a jak se bránit nařčení z cenzury

Svobodu projevu je bezpochyby třeba chránit. To ovšem neznamená, že pokud se lidé ve veřejném prostoru, kterým internet je, dopouští porušování zákona, mělo by toto být přehlíženo. Média se soukromým provozovatelem mají právo rozhodovat, co na svých stránkách uveřejní a co ne, a je tedy na jejich uvážení, jaké komentáře na svých stránkách chtějí ponechat a jaké nikoliv. U veřejnoprávních médií může být toto tvrzení diskutabilnější, i zde však platí, že pokud si redakce stanoví určitá kritéria (kodex diskutujících), tak je oprávněna jejich dodržování vymáhat. Navíc často se lidé svými výroky dopouští porušování zákona, a i když se to zatím ve větší míře v praxi nepostihuje, mnohé naznačuje, že se tato situace v budoucnosti změní.

Budování komunity a podpora vytváření kvalitního diskurzu

Snahou většiny redakcí je vybudování loajální komunity čtenářů a diskutérů, kteří k sobě budou slušní a jejichž diskuze budou pro redakci a ostatní čtenáře přínosem. Následuje několik tipů, které mohou tento nesnadný úkol ulehčit.

- Nestačí pouze mazat a eliminovat nekvalitní obsah, rozhodující je podporovat kvalitní reakce (třeba lajkováním), a tím i generovat kvalitní obsah (diskurz).
- Dobře se osvědčily „nálepky/etikety“, grafické noticky, jimiž diskutéry jasně upozorníte, že porušili pravidla.
- Tyto nálepky/etikety mohou být různého charakteru: „Nebud' sprostý“, „Chovej se slušně“, „Diskutuj k problematice“. Nebo je lze naopak používat místo „lajkování“, když chceme předat konkrétnější poselství: „Zajímavá úvaha“ apod.
- Je možné vyhlašovat nejlepší komentáře/diskutéry.
- Lze nové uživatele uvítat slovy: „Dobrý den, ahoj, vítej...“
- Je nutné mít dobře a jasně nastavená pravidla.
- Pravidla musí být transparentní a je potřeba uvádět, proč co mažu.
- Slušnost je základ, ironie a výsměch ze strany editorů nikdy nefunguje.
- Zapojení celé redakce je nutné. Všichni nesou zodpovědnost.
- Výjimečně dobré komentáře můžete prezentovat na FCB stránkách nebo stránkách novin.

Zodpovědnost redakce

Ačkoliv se mnozí členové redakce domnívají, že vychovávat své čtenáře a diskutéry není jejich úkolem, je potřeba si uvědomit, že jsou to právě média, která mají na myšlení lidí obrovský vliv a která opakovaně produkují stereotypy a falešné představy o menšinách, migrantech apod. Redakce by se měly snažit témata, o nichž píší, více zlidštit, dát prostor k vyjádření menšinám, aby nebyly stále pouze těmi, o kterých se mluví. Novinářům by měla být zajištěna školení a poskytnuty jasné informace o tom, jak o těchto tématech psát citlivě, aniž bychom se dopouštěli cenzury, nebo skrývání některých skutečností.

Co je a co není nenávistný projev?

V online diskuzích a na sociálních sítích se setkáváme s příspěvky, které jsou vulgární, urážlivé, výsměšné, reprodukcí stereotypy apod. Určit hranici mezi tím, kdy se jedná o nenávistný projev, a kdy nikoliv, je někdy velmi obtížné, nebo dokonce nemožné.

Co říká zákon?

Jako jisté vodítko v tomto ohledu může sloužit české trestní právo, které nenávistné projevy, včetně jejich internetových verzí, považuje za trestné a postihuje je v rámci několika trestných činů. Trestné činy vztahující se k nenávistným projevům, spáchané prostřednictvím veřejně přístupné počítačové sítě, spadají do kategorie kvalifikovaných skutkových podstat a jejich trestní sazba se pohybuje mezi 6 měsíci až třemi roky.

Z pohledu českého trestního práva lze za nenávistné projevy pokládat všechny projevy, které se dopouští:

- hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob (§ 355 trestního zákoníku),
- podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 356),
- projevování sympatie k hnutím směřujícím k potlačení práv a svobod člověka (§ 403), (§ 404)
- popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidy (§ 405).
- Všechny však spojuje skutečnost, že nenávistné projevy musí být proneseny vůči skupině osob.

Příklady nenávistných projevů postihnutelných dle trestního zákona:

„To je super, ale jestli to tam bude zase samej špinavej degež jako před rekonstrukcí tak to byla ‚naprostá ztráta času‘ a peněz.“

(Facebook, oficiální stránka města Ústí nad Labem, reakce na článek o znovuotevření zrekonstruovaného bazénu)

„Se za nima odstěhuj a žij sněma v bytech mají klimu zdarma bo okna už prodali co víc si přát sou to odporné prasata nevím jak někdo sněma muže soucítit a jak že jim nedají práci, kdyby chtěli tak robí!!“ *(mostecky.denik.cz, reakce na článek o městském úklidu na sídlišti Chánov)*

„Jediné co UMÍTE, je krást, plundrovat, páchat kriminalitu, násilnosti, roznášet nemoci, obtěžovat druhé smradem, hlukem, bordelem, špínou, napadáním slovním a bohužel i fyzickým často, ničeho si neumíte vážit a nic vám není dobré!! Na Slovensku by jste žili v krabicích potažených lepenkou a nikdo by vám nic nedal jako tomu je u nás!! Jak vypadá Chánov a další sídliště, domy po vaší ‚integraci‘?? Ty jsou dobré akorát pro demoliční četu!!!“

(Krajské listy, reakce na článek o paterčatech a zaslanych biopotravinách)

Jaká použít kritéria při identifikaci nenávistných projevů?⁴⁴

Vedle zákona mohou moderátorům diskuzí v jejich nelehkém úkolu identifikovat nenávistný projev posloužit následující kritéria, vycházející z monitoringu diskuzních fór, definice Rady Evropy a prací S. Benesch.

Kritéria, na jejichž základě lze rozpoznat nenávistný projev:

- Nenávistný projev může být směřovaný proti skupině i proti jednotlivcům.
- Může mít implicitní i explicitní charakter.

⁴⁴ Při jejich formulaci jsme vycházeli z výsledků monitoringu diskuzních fór, prováděného v rámci výzkumu internetových diskuzí v Česku, definice Rady Evropy a z kritérií, která popsala S. Benesch ve vztahu k nenávistným projevům, dosahujícím společenské nebezpečnosti. Na rozdíl od S. Benesch jsme však mezi kritéria vymezující nenávistné projevy nezahrnuli požadavek na to, aby byl projev yřčen společensky vlivnou osobou v souvislosti s nějakou událostí. Nenávistné projevy též nevztahujeme pouze na projevy směřované vůči skupině, ale také na takové projevy, které jsou směřovány vůči jednotlivcům.

Nenávistný projev obsahuje:

- Degradaci: srovnávání lidí se zvířaty, hmyzem, škůdci apod.
- Vsugerování čtenářům, že jim od nějaké skupiny hrozí nebezpečí (představují bezpečnostní, ekonomickou, zdravotní hrozbu apod.). Můžeme sem zařadit také obviňování skupiny lidí z toho, že nedodržují určité návyky, zákony, pravidla a že jsou původci kriminálních a patologických jevů.
- Vsugerování čtenářům, že jim od nějaké skupiny hrozí narušení jejich kultury, integrity, identity a další.
- Výzvu k akci (diskriminovat, vyhánět/evakuovat, zabíjet apod.).

Příklady nenávistných anti-romským projevů:

Přirovnávání ke zvířatům (primáti, krysy, prasata, švábi, psi apod.).

„Romové jsou pro čechy jako pejsci, pejsek rozkouše, odnese, ušpiní. Rom rozkrade, zničí, dá do sběru a udělá bordel kolem obydlí. Takže to jsou také takoví naši mazlíčci o které se člověk musí starat.“ *(Facebook, oficiální stránka města Ústí nad Labem)*

Vsugerování čtenářům, že jim od nějaké skupiny hrozí nebezpečí (v tomto případě ekonomická a sociální hrozba), prostřednictvím obviňování skupiny lidí z porušování zákonů.

„Tak to je, normální lidi museli do práce a oni lezou na cizí pozemky a kradou.“ *(Facebook, Naše Trmice)*

Výzva k fyzické likvidaci, včetně přání neštěstí či úmrtí.

„Hodte tam bombu, akorát parazitují.“ *(e-mostcko)*

Výzva k diskriminaci.

„Ne ze bych byl rasista ale pro takove neprispusobive bych otevrel adolfovy tabory. Se vsim co tam bylo v akci. Odtucniovací kury celodenni vciceni spaci kury a hlavne sprchovani. At se uci cistotu. Doufam ze to lidi chapete. Vzdyt myslim na jejich dobro. Nechci at pracuji. Jen at dodrzuji hygieny.“ *(Facebook, oficiální stránka města Ústí nad Labem)*

Výzva k evakuaci/vyhánění.

„Terasa je jedna z posledních částí v Ústí, kde černých je minimum a oni to takhle zabijou i tady. Nevim, proč jim takhle podstrojovat, když si ničeho nevaží a umí jen natahovat ty jejich špinavý a líný pracky. Vyhostit je konečně už ze země jako ve Francii!“
(Facebook, oficiální stránka města Ústí nad Labem)

Vsugerování čtenářům, že jim od nějaké skupiny hrozí narušení jejich čistoty, integrity, identity apod.

„Bude zapotřebí vyhnat a eliminovat imigranty – vč. cigánů a vypořádat se se s těmi kdo jim nadržují a podporují imigraci a multikulturalismus. – Čechy jsou a musí zůstat české!!! – Kolaborantům a zaprodancům smrt!!!“ *(Krajské listy)*

„Bude li se tento černý mor množit takovouto rychlostí, bude se za 50 let jmenovat tato zem Česko-romská republika. Cigoši za to nemohou, za to mohou politici a zákony které tito blbci stvořili. Jednoho dne si s nimi nebudou vědět rady, ale to bude příliš pozdě. Stát jim leze moc do pr..., bojí se EU. Potřebujeme politiky typu Sládek kteří se nebáli a šili do cigošu, ale naše inteligence jako vždy přechytralá vše zastavila. A této chyby budeme litovat.“ *(Krajské listy)*

LITERATURA

- Benesh, S. (2012) (online) Dangerous Speech: A Proposal to Prevent Group Violence. Dostupné z: www.worldpolicy.org/sites/default/files/Dangerous%20Speech%20Guidelines%20Benesch%20January%202012.pdf
- Holas, J. (2011) Současná situace v oblasti extremistických hnutí v ČR s důrazem na jejich potenciální podporu u mladistvých a na šíření extremistických ideologických obsahů po Internetu.
- Jiráček, J.; Köpplová, B. (2003) Média a společnost. Stručný úvod do studií médií a mediální komunikace. Praha. Portál.
- Āabátová, Š. (2015) (online) Nenávist vůči uprchlíkům na síti zaměstnává policii. Denně přijde udání. Článek vyšel 9.9.2015 v Lidových novinách. Dostupné z: www.lidovky.cz/nenavist-vuci-uprchlikum-na-siti-zamestnava-policii-denne-prijde-udani-13h-/zpravy-domov.aspx?c=A150908_115325_ln_domov_sk
- Kalibová, K. (2011) Násilí z nenávisti, rasismus a media. Jak nepsat černobíle o barevném světě. Praha. InJustitia.
- Kročilová, A. N (2015) Hate speech jako hranice svobody projevu. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Křížková, M. (2013). Analýza mediálního zobrazování Romů v českých médiích od začátku července 2011 do konce května 2012. Agentura pro sociální začleňování
- Kučera, P. (2015) (online) Analýza: Hejt nejvíc chutná, když se o něj můžeš podělit. Dostupné z: www.hatefree.cz/blo/analyzy/959-hejt-chutna-podelit
- Snížková, M. (2014). Srovnání bulvárních trendů českých deníků Blesk a Aha! v letech 2006-2012. Diplomová práce. FSV UK.
- Urban, J. (2015) (online) Radikální listy? Server Parlamentní listy je Mekka radikálů. Publikováno 1. 8. 2015 v příloze Orientace Lidových novin. Dostupné z: http://byznys.lidovky.cz/parlamentni-listy-jsou-radikalni-listy-f0d-/media.aspx?c=A150817_124641_ln_nazory_ELE
- Výborný, Š. (2011) Svoboda slova versus nenávistné projevy na internetu. Rigorózní práce. Masarykova univerzita v Brně.
- Zavoral, P. (2015) (online) Analýza: Valí se na nás hordy verbeže, negrů a uprchlíků. Dostupné z: www.hatefree.cz/blo/analyzy/1049-analyza-verbez
- SPiR-NetMonitor (2015) Výzkum návštěvnosti internetu v České republice. Měsíční zpráva – Březen 2015. Gemius & Mediaresearch.

SPIR-NetMonitor(2014) Trendy v návštěvnosti internetu-ročenka 2013.

Gemius & Mediaresearch.

Výroční zpráva o projevech antisemitismu v České republice za rok 2014 (2014) (online).

Středisko bezpečnosti Židovské obce v Praze.

Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2014 (2015).

Ministerstvo vnitra. Odbor bezpečnostní politiky. Praha

Hate Speech: A Five Point Test for Journalist. (online)

Dostupné z: <http://ethicaljournalismnetwork.org/en/contents/hate-speech-a-five-point-test-for-journalists>

Netzwelt (2015) (online) Facebook plant neue Maßnahmen gegen rassistische Hetze.

Dostupné z: www.shz.de/nachrichten/deutschland-welt/netzwelt/facebook-plant-neue-massnahmen-gegen-rassistische-hetze-id10711281.html

Pozor, co píšete! Za komentáře na Facebooku můžete jít do vězení (2015). Publikováno 1.9.2015.

TnNova.cz. Dostupné zde: <http://tn.nova.cz/clanek/pozor-co-pisete-za-komentare-na-facebooku-muzete-jit-do-vezeni.html>

The Telegraph (2015) (online) Germany asks Facebook to remove 'racist' anti-migrant posts.

Dostupné z: www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/germany/11830389/Germany-asks-Facebook-to-remove-racist-anti-migrant-posts.html

O NÁS

Multikulturní centrum Praha, z.s. (Česká republika)

MKC Praha je nevládní neziskovou organizací, jejímž hlavním cílem je respekt k lidským právům a jejich podpora, politická rovnost a zmenšení sociálních rozdílů. Je aktivní na poli vzdělávání, výzkumu a veřejných debat spojených s migrací a internetnickými vztahy.

COSPE (Itálie) www.cospe.org

COSPE je nevládní neziskovou organizací, která se věnuje začleňování a rovným příležitostem migrantů ve vzdělávání a zaměstnání v Itálii a Evropě.

E-mail: italy@bricksproject.eu

Zaffiria (Itálie) www.zaffiria.it

Zaffiria se zaměřuje na práci se studenty, učiteli a rodiči v oblasti mediální výchovy, organizuje semináře, workshopy a školení.

Grimme Institut (Německo) www.grimme-institut.de

Hlavní náplní činnosti organizace je analýza mediálních výstupů, jejich kvality, podpora mediální gramotnosti a poskytování poradenství na politické úrovni.

E-mail: germany@bricksproject.eu

Média Animation (Belgie) www.media-animation.be

Média Animation je mediální a multimediální vzdělávací centrum pro francouzsky mluvící komunitu v Belgii. Zaměřuje se na odborné a celoživotní vzdělávání dospělých.

E-mail: belgium@bricksproject.eu

AFIES (Španělsko) www.afies.com

Nezisková organizace, která realizuje školení, výzkumy a studie s různou tematikou: zaměstnávání znevýhodněných skupin, rovné příležitosti mužů a žen, životní prostředí, sociální otázky a zaměstnávání.

E-mail: spain@bricksproject.eu

O PROJEKTU

Publikace je jedním z výstupů projektu BRICKS-stop nenávisným projevům. Budování respektu v online prostředí, zaměřeného na boj s šířením nenávisných projevů v online prostředí namířených proti migrantům a menšinám, prostřednictvím budování interkulturního a internetnického dialogu.

Kontakt

Multikulturální centrum Praha, z.s.
Náplavní 1, 120 00 Praha 2

email: czech-republic@bricksproject.eu
telefon: +420 296 325 345
www.brickproject.eu

ISBN: 978-80-87615-52-2